

Mariusz Sieniewicz

A negyedik égbolt

(Részlet)

(...) A film általi beavatások e nosztalgikus szentélye előtt összegyűlt tömeg értelmezni próbálta a nap várható szenzációját. Többséget a nők alkottak, de jöttek férfiak, férjek, szurkolók és más ügyeletes kíváncsiskodók is szétnézni és körbejártatni a tekintetüket. A környező házakból érkezett gyerekhad a vita hangjait is túlkiabálva futkározott az emberek között. Dezodor és parfüm illata keveredett a június esti levegővel. A még gyerekes külsejű és korukhoz képest eltúlzottan hosszú lábú tini lányok miniszoknyában és harsány sminkben teljes közömbösséget színleltek, s közben flegmán rágóztak. Kifejezetten lazák voltak azokhoz az idegeskedő nőkhöz képest, akik gondosan vasalt kiskosztümben, vastagon bepúderozott arccal álldogáltak, noha így is, úgy is leolvasható volt a koruk – ahogy a smink alól átütöttek apró kis ráncaik és a hétköznapiok egyhangú szürkésege. A fiatal lányok szinte Barbie babáknak tűntek mellettük. Nem szájalom ez, isten ments! Zygmunt tiszteletet érzett ezek iránt az idősebb nők iránt, mivel viselkedésük dacos elkeseredettségében volt egyfajta heroizmus. Néhányan a gyereket is magukkal hozták, nem tudni, azért-e, mert nem volt kire hagyni őket, talán mert a férjük megint berúgott; vagy mert azt remélték, hogy a gyerek a segítségükre lehet, noha köztudott, hogy manapság vagy család, vagy karrier. Mások nyugtalanul nézegették az órájukat, mintha azt számíthatnák, hogy az ember épp most issza le magát, miközben a gyerek meg egyedül van otthon. Hátul álltak a férfiak – ezzel létre is jött a tipikus felosztás. Mellkasukon keresztbe font kézzel élcelődtek, ki-kihúzogatta lábukat poros papucsukból. Egyikük-másikuk között japán gyártmányú felvevőkkel felszerelt riporterek köröztek, elsősorban a gyerekes trágárságokat a mikrofonba kiabáló gyerekhadtól kísérve. A riporterek láttán a tini lányoknak igencsak megeredt a nyelvük, az idősebbek viszont vagy meg sem szólaltak, vagy fülig vörösödve félrehúzódtak. Végül egy ilyen mindenre elszánt Olejnik¹ odalépett Gólyához, és a szája elé tolta a mikrofont.

– Vajon a mai összejövétel változtat majd a nők helyzetén a munkaerőpiacon? – kérdezte gyors, magabiztos csicssergéssel, a kamera kivetítőjére pillantva közben.

Gólya meg, mintha nem mikrofont, hanem pisztolyt szegeztek volna neki. Trawkát nézte, miközben egyik lábáról a másikra lépkedett, és erősebben kezdte szorítani a kezében lévő husángot.

– Nem tudom – hangzott fel végül a kimerítő válasz.

¹ Monika Olejnik, kritikai hozzáállásáról és elszántságáról elhíresült újságíró és politikai közíró. Azok közé az újságírók közé tartozik, akikkel a közéleti személyiségek nem szívesen és némi félsszel találkoznak.

– És mihez kell ez a husáng? – kérdezte ravasz, kétértelmű arckifejezést öltve.

A többiek hangos nevetésben törtek ki.

– Na, Gólya, mondd meg a kisasszonynak, miért hoztad magaddal a megbeszélésre ezt a husángot – kérlette illedelmesen Trawka.

– Hogy legyen mivel elhajtani a legyeket meg a japán gyártmányú mikrofonokat – válaszolta jámborul; és ezúttal határozott pillantást irányzott a riporternő negédes tekintetébe.

– És hogy legyen mivel megváltoztatni a nők helyzetét a munkaerőpiacon! – tette hozzá Zygmunt, közelebb hajolva a mikrofonhoz.

Negédeske megvonta a vállát, és gyorsan továbbfúrta magát az emberek között, újabb kérdéseket téve fel, nyomában a gyerekhad, az alkalomra lesve, hogy még egyszer legalább a mikrofonba kiabálhassa, hogy „segg”, „fasz”, „pica”, aztán elrejtőzzön a tömegben.

Elérkezett a hat óra. A türelmetlenségtől hirtelen izgalom lett úrrá a nőkön – minden egyes szó, mozdulat, a ruha igazgatása a várakozás feszültségét jelezte. Pontosan úgy, mint annak idején, amikor a moziért rajongó gyereksereg várta a kasszanyitást, hogy megkapja végre a várva várt jegyet a *Kereszteslovagokra* vagy a *Csillagok háborújára*, illetve kigondolja, hogy miként is juthatna be a *Szexmisszióra* vagy a *Nőstényfarkasra*.

– Én úgy mennék be most is, mint annak idején, hátulról. Emlékeztek. Biztos, hogy a mai napig nem cserélték ki a zárat – merengett el Rubin.

– Eh, bemegyünk a hagyományos módon – legyintett Trawka.

No igen... bár az igazat megvallva nem annyira az olyanok, mint Zygmunt, Gólya vagy Rubin járultak hozzá a mozizás hanyatlásához, mivel az állam fizetett mindent...

– Elnézést, elnézést. Engedjenek át, kérem! – tolta félre Zygmuntot egy testes hölgyike, friss dauerrel a hajában, miközben próbált előrefurakodni.

– Jézusom, micsoda egy kredenc – szisszent fel Trawka.

...de ritkán fordult elő, hogy valamelyikük is fizetett a jegyért. Nemeczek anyja – azé a kis seggdugaszé a 2/c-ből, aki aztán mégiscsak kinőtte magát, és kiment Németországba, hirtelen felfedezett, új hazájába – jegyszedő volt. Rögtön a vetítés megkezdése után beengedte őket ingyé'. De ha ő nem volt, elég volt behelyezni a zárba egy szimpla drótot, olyan hagyományos csúzlihoz valót, és felhúzni. Az ajtó kinyílt, és szabad lett az út Jedi harcosai, Mechagodzilla, a *Kereszteslovagok* Ulrich von Jungingenje, Gamera teknősei, vagy éppen az első kétszillagos pornóélmények előtt. Nincs itt min csodálkozni, a *Nőstényfarkas* az *Nőstényfarkas*, hogy az ember tényleg behugyozik a félelemtől. Csak egy baj van ezzel, hogy Zygmunt a mai napig nem tudja, mi történt e filmek első tíz percében, mivel csak ez után lehetett bemenni a terembe. Hogy ne keltsenek gyanút senkiben, az volt a kibúvójuk a jegyszedő előtt, hogy WC-re mennek vagy épp onnan jönnek vissza. Persze az elején a Filmhíradót adták, ezt ki kellett várni, mert a híradóra még jeggyel engedtek be.

Az ajtó előtt azonban nem a munkaköpenyes, mogorva jegyszedő jelent meg – mellzsebében az elmaradhatatlan zsebkendővel –, hanem a Zygmunt által korábban már látott, sötétített napszemüveges gorillák egyike, akinek láttára hirtelen mindenki elhallgatott.

– Ezt ismerem, asszem ez egy azok közül... – súgta oda Zygmuntnak döbentően Trawka, s az inge ujját rángatta.

A férfi kivárt pár másodpercet, majd kezét a háta mögött összekulcsolva, nyugodtan, alig érezhető ridegséggel a hangjában beszélni kezdett:

– Kérek minden érdeklődő hölgyet, hogy készítse elő személyi igazolványát a bejelentett lakcímnél és a fényképpel ellátott résznél kinyitva. Először a nőket engedjük be, aztán a többieket. Mindenki elfoglalja a helyét, és türelmesen vár. Ez minden. – És el is tűnt az ajtó mögött.

A feszültség a tetőfokára hágott. A nők igyekeztek minél gyorsabban előkotorni táskájukból a szükséges dokumentumokat, s közben hangosan kommentálták a gorilla kimért eleganciáját. Egy gyerek elsírta magát, édesanyja zavartan próbálta nyugtatgatni. Rosszabb, mint a piacon. Pár pillanat elteltével az előbbi gorilla szélesre tárta az ajtót, és a tömeg betódult a terembe – egymáshoz préselődve, lökdösődve, egymás lábán taposva igyekeztek túlkiabálni a másikat. Mindenki a legjobb helyet akarta elfoglalni.

A vetítőterem villámgyorsan megtelt. A színpad közepén egy már előre odakészített mikrofon állt, hátul, a félrehúzott függöny mögül pedig hatalmas vetítőlámpa fényezett. Ez volt minden, semmiféle zöld posztós elnöki asztal vagy akár székek – semmi, ami a Belzekom cég igazgatójával tartandó megbeszélésre utalt volna. Zygmunt díszkíséretével együtt a hátsó sorok egyikében helyezkedett el, és mohó tekintettel kezdte végigmérni a régi, ismerős zugokat. Az átút pországon kívül semmi nem változott. A túlságosan lankásan a színpad felé ereszkedő széksorok, aminek következtében lépten-nyomon hol az egyik, hol a másik irányba kellett hajlongani, ha látni akartad a vetítőlámpát; a keskeny karfák, hogy a szomszédoddal akaratlanul is átnyomkodtatok egymás térfelére, vagy épp ellenkezőleg – kitűnő lehetőséget biztosított arra, hogy szándékaid leleplezése nélkül érhesz hozzá a mellette ülő lányhoz. A felhasadozott műbőr borítású, nyikorgó székek tollal és filccel telefirkálva, megörökítvén a nemi érintkezés és a káromkodások legkülönbözőbb változatait. A szörptől és egyéb folyadékoktól ragacsos foltok a padlón, amelyeknek eredetét jobb ma már nem firtatni. Az összekaristolts falak, itt-ott még megmaradt, szögnyomokkal teli barna furnérborítással. Na és persze a minden valamirevaló moziból nélkülözhetetlen, a fővilágosítás lekapcsolása után álmosan felizzó zöld lámpák, „Kijárat” felirattal.

– Kár a moziért – sóhajtott fel Rubin; aki, úgy tűnik, hasonló utat járt be gondolatban.

Mintha varázsütésre, a lámpák egyszerre csak elaludtak, s a nézőtér síri csöndbe burkolózott. Megfelelő pillanat, hogy a narrátor hangalámondásával megkezdődjön a vetítés: „Profil a mikrofonon, és a fekete függöny mögül, a vetítőlámpa jobb oldalán a színpadra lépett egy elegáns szabású öltönyt viselő fiatalember...” De se hangalámondás, se film. Csak úgy tűnhetett Zygmuntnak, úgy kellett hogy tűnjön. Önkéntelenül is a mellette ülő Gólyára pillantott, aki elégedetten helyeselt:

– Drogos, ránézésre látszik.

De nem is ez volt a lényeg. A sötétbe borult teremmel szemközt, teljes fényárban, ott állt Északi. Hátrafésült hajjal, tökéletesre szabott öltönyben, vigyázzba vágott lábbal igazgatta a mikrofont – Zygmunt egyből felismerte

kelő tésztára emlékeztető kézfejről és drogosan csillogó szeméről. Becsapva érezte magát. Nem is annyira Északi, mint inkább saját hite által, amely az után a bizonyos esős éjszaka után szinte bizonyossággá nőtt, bizonyossággá, hogy a négy égtáj jelet küld neki. Hívják őt, mert szükségük van a jelenlétére és részvételére. Ilyen jel kellett volna hogy legyen Északi! Hírnöknek kellett volna lennie! A bűvölet el nem illanó képe, a félelmet örömmé, a véletlent végzetté változtató megmenekítő... Lelke legmélyén azt remélte bátortalanul, hogy Északi egyesíti kettejüket az ég és a felhők szentsége által. Mindenki mástól elkülönülve, felesleges és hamis szavak nélkül. Mert csak a felhők és az északi égbolt jelentett valamit Zygmunt számára. És most itt, a gyermekkor mozijában egy egyszerű konferanszié, semmi több! Az ég küldötte helyett – egy milliomos csicskája, ócska kis értékpapírügynök, semmi más...

– Jó napot, hölgyeim és uraim! – szólalt meg bizalomkeltő hangon Északi, és közelebb húzta magához a mikrofont. – E mai kis összejevetelnek rendkívüli jelentősége van, s önök közül sokak számára fordulópont lesz eddigi életükben. Hiszen mindannyian tisztában vagyunk vele, milyen helyzetben van jelenleg az ország, sőt az egész világ, a kormány politikája pedig nem hangzik túl biztatóan... – itt lélegzetvételenyi szünetet tartott. – Annál nagyobb öröm számomra, hogy bemutathatom önöknek a Belzekom céget, amely eltökélte, hogy befektet ebbe a szétesésnek indult öreg moziba, és az önök részvételével és segítségével fejlődőképes, modern céggé alakítja át. A mai nappal kezdődően birtokba vesszük a filmes káprázatok e skanzenjét, hogy egyszer s mindenkorra leszámoljunk velük, s hogy hozzáfogjunk, igen, hölgyeim és uraim, hogy hozzáfogjunk végre terveink megvalósításához, hogy végre kezünkbe vegyük életünk és sorsunk irányítását. S tehetjük mindezt a Belzekom igazgatója, Edward Bela-Belowski úr jóvoltából, aki a Varsói Elektromos Művek egyszerű dolgozójaként kezdte karrierjét, ma pedig már egyike a legnagyobb megbecsülésnek örvendő üzletembereknek Lengyelországban.

Itt szünetet tartott, kivárva, amíg a teremben szinte érezhetővé válik a csend, majd hirtelen ritmusos tapsba kezdett. Erre a többiek is elkezdtek tapsolni, és a terem kitöltötte a Bela-Belowski elnök urat éltető hangos ováció, akinek híre ily módon megelőzte egyelőre csak várva várt megjelenését. Északi nem hagyta abba a tapsolást, így a továbbgerjesztett, felbátorított, örömteli tapsvihar – egyenletes ritmusba rendeződve – csak nőttön nőtt. Mindez jó néhány percig is eltartott.

– Köszönöm... Köszönöm, ilyen meleg fogadtatás csak hasznára válhat a hatékony együttműködésnek – Északi lecsendesítette a tapsot.

– Ekkora egy barmot. Meddig fogja még tépni a száját? – tette fel a költői kérdést, nem tudni, kinek, Rubin.

Hirtelen felállt Negédeske.

– Elnézést kérek – tartott jelentőségtejes szünetet, és tekintetét körbefutatta a termen, úgy, hogy mindenki jól láthassa. – Érdekelt a Belzekomban külföldi tőke?

– Kérem, asszonyom – emelte fel gyorsan a kezét Északi –, a sajtótájékoztatót csak holnapra tervezzük. A mai megbeszélést cégünk jövőbeli dolgozói számára tartjuk. Ugyanakkor szeretnék mindenkit megnyugtatni afelől, hogy a Belzekom teljes egészében lengyel tulajdonban lévő cég. Edward Bela-Be-

lowski úr évente kiosztásra kerülő ösztöndíjat is létrehozott a művészi hajlamú lengyel gyerekek számára.

A riporternő ezt azonban már nem hallhatta, mert az egyik gorilla karon fogta, és – a legkisebb érdeklődést sem tanúsítva Negédeske felháborodása, valamint a helyi médiát ért diszkrimináción való méltatlankodása iránt – szép nyugodtan kivette őt a teremből.

– Furcsa is lenne, ha Lengyelországban nigériaiak számára hozna létre ilyet – jegyezte meg buzgón egy baseballsapkás nyugdíjas.

– De térjünk a tárgyra – vette vissza a szót csöppet sem csüggedve Északi.

– A Belzekom cégben való elhelyezkedésnek két feltétele van. Az első: kizárólag tizennyolc és harmincöt év közötti hölgyek kerülhetnek alkalmazásba, a második: a helyi lakosság támogatása érdekében a kerületben, Zatorzén lakó hölgyeket kívánjuk előnyben részesíteni. Mindkettő megkerülhetetlen feltétel. Ami pedig a munka jellegét illeti, az alkalmazásba vett személyek mobiltelefonokat fognak összeszerelni. Nem nehéz, ugyanakkor megbízhatóságot és precizitást igénylő munka. Kész elemeket kell összeilleszteni az elektronikával a megfelelő minta alapján.

Északi szünetet tartott. Szembefordult a vetítővászonnal, s enyhén remegő kezeit a magasba emelve, mint valami varázsló, az egybegyűltekről szinte meg is feledkezve, elmélyült hangon beszélni kezdett:

– De már itt is van önök előtt, saját személyében, itt, Zatorzén, a mindannyiunk által várva várt, mindannyiunk által szeretett és tisztelt... – (itt Északi jelentőségteljesen elhallgatott) –, akitől kiindulva a kezdetét vette minden, akinek köszönhetően mi is megízlelhetjük a birtoklás édes zamatát – (itt Északi jelentőségteljesen felemelte a hangját) –, a Belzekom cég elnöke, Edward Bela-Belowski úr! – kiáltotta teljes erőből.

A reflektor kialudt, néhányan buzgón tapsolni kezdtek, de rögtön abba is hagyták. A nézőtérén halk nesz futott végig. A terem hátsó felén, amelyet aprócska ablak választott el a nézőtértől, kattogni kezdett a vetítógép, és az ablakból vastag fénysáv lövellt ki, színes képpel terítve be a vetítővásznat.

– Te, mi most filmet nézni jöttünk, vagy mi? – derült fel Rubin. – Már csak a popcorn hiányzik.

A vetítővászonon feltűnt egy fekete, busa szemöldökű, mélyen ülő, ugyancsak koromfekete szemű, hatalmas, napbarnított férfiarc. „Jé, tényleg, Omar Sharif fénykorában” – futott át Zygmuntn agyán, és finoman előrehajolt, hogy összenézzen Trawkával, aki viszont mélyen belesüppedt foteljébe, és összegombolyodva nézte a vetítővásznat. „Vagy talán a Sátán?” – idézte fel magában a szomszédasszonyok beszélgetését.

A kép mögül megszólalt egy hang – határozottan kellemes színezetű, mély, dörmögős bársonyossággal kevert basszus, amely érdekes kontrasztot alkotott a szavak tömörségével:

– Jó munka, jó kereset, csakúgy nekem, mint a hölgyeknek, ez az, ami számomra fontos. Holnaptól alkalmazásba veszek százhárom nőt. Kétnapos felkészítő tanfolyam, és kezdjük az összeszerelést. Kezdetnek nettó ezerhét-száz zloty körüli jövedelmet tartok elképzelhetőnek...

A teremben mély lélegzetvétel.

– ... plusz természetesen kettős biztosítás...

– Túl fekete ez lengyelnek – szólalt meg újra öntudatosan a baseballsapkás nyugdíjas.

– „Túl fekete ez embernek” – helyesbített ironikusan, gondolatban Zyg-munt.

– ... valamint prémium, járulék és minden más jövedelempótlék, a cégem-mel szemben tanúsított lojalitás és lelkiismeretesség függvényében. Ezenkívül mobiltelefon, a cég által fizetett előfizetéssel.

A teremben még mélyebb, hosszan tartó kilégzés.

– Munka hétfőtől péntekig, két műszakban. Reggel nyolctól délután négyig és délután öttől éjjel egyig. Minden dolgozóról külön, egyéni videokazetta készül. Azoktól a személyektől, akiknek nem felelnek meg ezek a feltételek, legjobb, ha most rögtön búcsút veszünk. Asszisztenseim rögtön hozzálátnak az adatfelvételhez, az eredményről az iroda előtt holnap kifüggesztett listáról értesülhetnek. Üdvözetemet küldöm a hölgyeknek, és remélem, hogy hamarosan újra találkozunk mind az én, mind az önök, mind pedig a cég számára megfelelő körülmények között. Viszontlátásra.

A kép eltűnt, a lámpák azon nyomban kigyulladtak, és a termen fojtott nesz hullámzott végig, akár egy futballstadionban. A nők összenéztek, de egyikük sem szánta el magát, hogy felálljon. Nem akarván nyilvánosan félbeszakítani a munkaerő-toborzás liturgiáját, csendesen kommentálták egymás közt az igazgató iménti szavait. Mindenekelőtt a magas jövedelem keltett nagy érdeklődést, amelyet a Belzekom kínált – ki látott már ilyet, ilyen sok pénzt kapni rögtön a legelején! Noha ez egyelőre csak áhított gyümölcs volt számukra, ám annál csábítóbb és zamatosabb.

A mikrofon előtt újra Északi jelent meg.

– Üdvözljük tapsal a Belzekom elnökét, Edward Bela-Belowski urat! – biztatta lelkesült hangon a vele szemben ülőket.

És felhangzott a vastaps, noha már kevésbé ütemesen. Néhányan udvariasságból tapsoltak, mások az igazgatónak, megint mások pedig csak annak a bizonyos gyümölcsnek, így aztán kicsit egyenetlenre sikeredett.

– Most pedig – szólalt meg kisvártatva Északi – megkérem a hölgyeket, hogy sorakozzanak fel két oszlopban, és lépjenek fel egyesével a színpadra a személyi adatok felvétele céljából.

Északi mindkét oldalán egy-egy grafitiszürke öltönyt viselő fiatalember jelent meg videokamerával a kezében. A nők határozatlansága láttán újbóli bátorítással próbálkozott:

– Csak bátran! Fáradjanak, kérem, az asszisztensekhez, és mutatkozzanak be szépen, egymás után.

Végül megmozdult egy fiatal nő – tulajdonképpen még kislány –, szőke haja lazán omlott a vállára, s húzta maga után – még szintén majdnem kislány – fekete hajú, copfos barátnőjét.

– Nagyszerű! A színpad másik oldalán pedig ehhez az asszisztenshez – vezényelt Északi a videokamerát géppuskaként maga előtt tartó gorillára mutatva.

És hát elkezdődött. A nők lassanként felsorakoztak két oszlopban. A lámpák újra kialudtak, és a vetítőlámpa hirtelen feltűnt a szőke hajú lány, amint bátorítatlan mosollyal közeledik az őt filmező kamera felé. A hangszórókból

halk párbeszéd foszlányait lehetett hallani: „Neve?” „Anna Krawczyk.” „Kora?” „Tizenkilenc év.” „Végzettsége?” „Most érettségiztem.” „Lakhelye?” „Itt lakom a közelben.” „Konkrétan?” „Kasprowicz utca hét, tizenkettes lakás.” „Kérem a személyi igazolványát!” A vetítővásznon felvillant a szőke lány fényképét és személyi adatait tartalmazó oldal, zörej – majd a következő, a bejelentett lakcímmel. A gorilla ekkor lejjebb irányította a kamerát, a lány kezét vette be vele. Az zavartan visszahúzta. „Ne húzd el!” – rendelkezett a gorilla. Tenyér, hosszú, vékony ujjak, gyöngyházfényű lakkal kifestett körmök. Egy pillanatra elhomályosult a kép, közelítés, ráélesítés – a tenyér most fehér, sovány pókra emlékeztetett, amint tanácstalanul rakosgatja ide-oda a lábait. „Szült már?” „Nem, csak nemrég ismerkedtünk meg a barátommal.” Még erősebb közelítés – kis felszakadt bőrdarab a mutatóujjon, aprócska anyajegy a tenyér külső oldalán. Feljebb – a kulcscsont finom vonala, a blúz alól kikandikáló vállpánt egy részlete, fül – kicsi, formás, pirosuló fülkagylóval, fülbevaló nyoma. Váltás. A vádli karcsú íve, szörpihék, akár száraz fűcsomók a parti fövényen, barna szépségfolt a boka táján. Szandálba bújtatott lábfej.

A következőt. A következőt. A minősítés sajátos ritmusban zajlott. Izzadt, piros tenyér, rajta verejtékcseppek által barázdált vonalak, lerágott köröm a gyűrűsujjon. „Van gyereke?” (Fehér sebhely a csuklón, fekete pihék a felső ajak felett.) „Igen, van, most másodikos.” (Petyhüdt táskák a szem alatt, vastag festékréteg a rebegő szempillákon, szemöldök – ritkás, keskeny határvonal a szemhéj és az árkokkal szántott homlok között, combra feszülő kismadrág, szégyenlős kézmozdulat.) „Legyen szíves nyugodtan állni!” (Lógó kézfej, rövid, puffadt ujjak, tovább a lábujjak.) „Hányszor szült már?” (Túl rövidre vágott körmök, rózsaszín szájceruzával egyenetlenül körberajzolt ajkak, elvakart heg az alkaron, a kisujjon beszakadt köröm.) „Szeret tévét nézni?” (Izmos, majdhogynem focistához illő vádli, erős, egészséges, a lábszárcsont határozottan kirajzolódó vonalával, választék fényes árka a fejtetőn, kettéváló gesztenyebarna hajtincsek, egy magányos ősz hajszál.) „Nagyon szeretném megkapni ezt a munkát.” (Veritékes homlok, ráncok rovátkái, kékesfekete borosta az ügyetlenül kiborotvált hónaljban.) „Hogyan szerezte ezt a sebhelyet?” (Varrat helye.) „De ha bekenem, nem fog látszani.”

A nézőtíren ülők – nem tudván levenni szemüket a látottakról – már-már perverz érdeklődéssel szemlélték a színpadon zajló eseményeket. A vetítővásznon hol az egyik, hol a másik oldalról érkező nők jelentek meg, körülöttük a sürgő-forgó Északi, különféle kérdésekkel. Kivette és betette a kazettákat, amelyek zörögve tűntek el a kamera belsejében. Minden nő számára külön kazetta. Érezhető izgalommal futkosott hol ide, hol oda, utasításokat adva az asszisztenseknek, hogy mit filmezzenek még, megköszönte a jelentkezőknek a közreműködést, és bátorító mozdulattal fordult a következőkhöz. A hosszú, egészen a szemközti falig húzódó sorban álló nők alakja beleolvadt a terem sötétjébe. Mindannyian nyugtalanul figyelték a vetítővásznat.

Az elefánt érdes bőrére emlékeztető apró ráncok a szem körül, kiszáradt fjordok rovátkái az ajkakon, szívként lüktető száj, pörsenés a nyakon – vörös atoll a bőr fehér vizén. „Szereti a virágokat?” (Haj alatt lüktető ér a halántékon, orr, belül fekete szőrsással bélelt csatorna.) „Három nyelvet beszélek.” „Ezt nem kérdeztem, hölgyem, kérem, álljon egyenesen!” (És újra az alhas oválisa,

a fehérenemű csípő mentén kirajzolódó vonalával a szűk nadrág alatt. Három szeplő. Oltás helye a fedetlen vállon.)

– Na nem, ez felháborító, amit itt művelnek! Majd még elkezdünk vetkőzni is? – tört fel a terem mélyéről egy megbotránkozott női hang.

Kinyílt az ajtó, és az előcsarnok vakító fényében eltűnt egy sziluett. Északi hosszasan nézett a távolodó alak irányába, majd figyelmes pillantást vetett a nők oszlopára. Senki nem mozdult, senki nem távozott. A sor lassan kigyózott előre, a színpad felé.

– Várj meg, kisfiam, anyucit lefilmezik, és rögtön visszajön hozzád – simogatta meg kisfia fejét egy, a hajdani szépség nyomait magán viselő idősebb nő, majd fellépett a színpadra, és továbbhaladt a gorilla és a kamera fekete lencséjének irányába, amely ridegen mérte őt végig.

Néhány pillanattal később már látni lehetett a vetítövásznon a zavarban lévő, kétségbeesett nagy szemeket, egészen közlőről. A nő hátrafordult gyermeke felé. „Kérem, ne idegeskedjen, és álljon nyugodtan!” A kép vándorolni kezdett lefelé. A mell gömbölyűsége, finoman, de jól láthatóan kirajzolódó mellbimbó. A gorilla még lejjebb engedte a kamerát, és hozzáértette a nő melléhez. „Maga melltartót hord.” Az objektív mohón nyaldosta a meredező mellbimbót. „Kérem, uram... a kisfiam... ezt nem lehet.” Ám a kamera már majdhogynem beleharapott a mellébe, tologatta, nyomkodta föl-le. „Kérem, uram...” A kép hirtelen lejjebb ugrott. „Ebből nem lesz semmi.” (Has, fehér blúz krémszínű gombokkal.) „Hány éves maga, asszonyom?” (Lejjebb, és lejjebb, még ép és erős alhas, a csípő szűkületében megbúvó ágyék.) „Harmincöt.” (Most a nyak, fehér, rajta apró ráncok lánc, valamint a Szűzanya, aranyozott láncon.) „Asszonyom, maga hazudik. Maga öreg.” (Remegő ajkak, mint mielőtt felszakad a sírás.) „Nem, tényleg, tessék nekem elhinni. Harmincnégy éves vagyok.”

– Köszönjük, köszönjük szépen, asszonyom, ennyi elég is lesz – vonta félre őt Északi. – Tessék előrefáradni! Igen, ön, asszonyom. Igen, ide, nagyon jó.

– Erre mondják, hogy determináció, nem? – vetette oda Rubin. – Trawka, na mire vársz? Indulj, egy-kettő, úgysem láttalak még makroléptékben, ilyen részletességgel – kacagott fel, de ebben a kacagásban már volt valami beteges, piszkos és sötét, akárcsak Bela-Belowski busa szemöldökében.

Mert valóban obszcenitásnak volt tekinthető, ami a színpadon zajlott. A fizikalitás multimédiába bújtatott parádéja. Trawka zavartan hallgatott – s komoran előrehajtott feje alól lopva figyelte a történéseket. Zygmunt feszkelődni kezdett a székén – erre a többi szék is elkezdett nyikorogni, nemcsak az övé. Volt ebben valami pornográf jelleg, legalább annyira kízó és elviselhetetlen, mint amennyire rejtett és kétértelmű. És ez a kevertség – némely nők szemérmessége, egyidejűleg mások közömbösségével vagy kihívó determináltságával.

– Miért? Miért? – kiáltott bele Zygmunt a sötétbe.

Miért így? S mint nyál a szájpaddal alatt, úgy gyülemlett fel szívében a pátosz. Mi a faszt érdekli ez őt?! Hiszen hozzá kellene szoknia, nevetnie rajta, nézni és figyelmen kívül hagyni az egészet. Ez csak a munkaerő-felvétel egy újabb formája – multimédiás szemfényvesztés, a női test audiovizuális megmunkálása. Nem, nem a testé – az emberi vágyaké. A kiszolgáltatottságot és hatalmat

lemeztelenítő emberi nyomorúság kaszinója és szentélye egyben. Mindenki úgy boldogul, ahogy tud – ez az alapelv felment mindent és mindenkit. Pénz, bank, számla, kihúzni elsejéig. A gondolatainkat megfertőző pénz tovább munkál álmainkban. Az elemi boldogság fantazmagóriája – adó, jövedelem, új rúzs, új ruha, cipő a gyerekeknek. A hétköznapok folyamatosan ismételt fantazmagóriája! A kurva életbe! Az ígéret kibaszott földje! Banalitás? Hogyne, mindenre ráragad, de könnyen leválik, kimosható, eltüntethető. Nincs ebben semmi új, semmi borzasztó, semmi nevetséges. Csak Kohelet² kacagása. Mert valójában nem Rubin kacagott, hanem a napfényben gondtalanul sütkérező Kohelet. Bela-Belowski – a nők jötevője és kenyéradója, nyereségvibrátor és maszturbátor! Na és akkor? A banalitás, a nevetségesség árán is tudni kell vállalni, ismételve és a végsőig kiáltva, hogy ez rossz, hogy ennek nem így kellene lennie! Miért nem kiáltott, nem reagált senki? Miért?

– A kurva életbe! – súgta oda Rubinnak.

– Mindenki úgy boldogul, ahogy tud. Ugyan már, nézd, mekkora picسا!

Tulajdonképpen ezek már nem nők voltak. Talán a színpad felé kígyózó sorban még igen, de a vetítőlámpák már csak feldarabolt testek, pornografikus gyorsasággal megsemmisített és értelmüktől tudományos precizitással megfosztott testek. Gyorsaság. Gyorsaság. És precizitás. Éljen a XXI. század naturalizmusa! Éljen a kamera, a kazetta és a kép! Éljen! Éljen! – mert az ember nem is ember, a test nem is test... A nők megszűntek embernek lenni, a fejek átváltak szőrrel benőtt tökökké, különböző nyílásokkal, mint az amerikai töklámpásokon, a mell cickóvá, a fenék seggére, a combok feltornyosult húshegyekké, az ágyék picسává, a láb- és kézfejek félig holt póklábakká. A gorillák meg mindeközben szorgalmasan dolgoztak, további adatokkal gazdagítva az új ember kartotékját. Álljunk csak meg, hiszen Kohelet, parti fővény, napfürdőzés, mindez nem is annyira új, sőt épp ellenkezőleg. A kazetták nagy kupacokban halmozódtak fel a színpad mindkét oldalán. Északi futkosott, szökdösött, s kipirult arccal tette fel újabb meg újabb kérdéseit, választ nem is annyira várva rájuk. Valóság-show! Tovább, tovább, szépen sorban. Test, test, láb, láb, kéz, picسا, cickó... Szerv, ösztön, szervezet, műszer. Az ember mint szerveget tároló zsák! Az ember – modern demiurgoszok, multimédiás sámánok cserealkatrész-ládikája, akik kéjes vonaglások között idézik meg a részletek torz világát! A kezdet már nem Istené, nem a teremtés hét napjáé. A kezdet az elektronikus szembogár által villámgyorsan bekebelezett húsa, teste és bőre. Na és? Ül Zygmont a jó, öreg moziban és nézi az új *Szexmissziót* – nem komédiát, inkább tragikomédiát. Nem lehet, hogy Zygmont olyasvalamibe üti az orrát, amibe nem kéne? Mert könnyű, túl könnyű neki diagnózist felállítani a világról. Szavak és szavak, mondatok, nyelv alkotta világok...

Gólya hirtelen felugrott a helyéről, és levegő után kapkodva a kisiúra mutatott, szájából pedig ijesztő, állati üvöltés tört elő, amely megremegtette az egész termet:

– Ez a gyerek halott!

Az emberek feléje fordultak és síri csend szállt alá. Trawka és Zygmont megdöbbenően néztek barátjukra, akinek alakját a kamera szinte azonnal ki-

² A Prédikátor, Ószövetség, A Prédikátor Könyve

ragadta és továbbította a vászonra. Kivörösödött szemek, összeszorított ajkak, remegő áll. Gólya elgyötört arcára hirtelen ráült az öregség.

– Ez a gyerek halott... – ismételte meg halkabban.

Mariusz Sieniewicz (1972), Olsztynban élő prózaíró. A Warmiai-Mazuri Egyetemen végzett lengyel filológia szakon. 1995 és 2002 között az olsztyni Portret folyóirat főszerkesztője. Első regénye, a *Dédanya* 1999-ben jelent meg Olsztynban. Második regénye, *A negyedik égbolt* 2003-ban jelent meg a varsói WAB kiadónál, mint a társadalmilag elkötelezett fiatal lengyel próza egyik legígéretesebb alkotása. Írásai megjelentek német, litván, orosz és horvát nyelven.

MARIAN TROJAN (MAGYARORSZÁG)
A SZENT CSALÁD

Sławomir Shuty

Házi vizit

Michalek, Jacus és Radek a lépcsőházban rohagáltak és köpködtek. A dolog elhúzódott. Ötkor kellett volna jönnie, és még sehol, pedig már hét óra. Úgyhogy, mint általában, ha unatkoztak, elkezdtek köpködni és kergetőzni. Megvagy! Elkaptalak! Utánam! Üvöltenek, mint a sebzett vadak, zeng bele az egész lépcsőház. Egyszer csak néhány emelettel lejjebb valami mozgás támad, hirtelen kavarodás, valaki jön fölfelé, hallani a hangját, a korlátrácsok között pedig már látni a fehér reverendát. Itt van?

Michalek leszalad két emeletet, előrehajol a korlát mögül, és suttogva kérdezi: Hányadikon van?

Marysia Gębala, osztálytársa a második emeletről, ugyancsak suttogva válaszol: Az elsőn.

Michalek visszaszalad az emeletre, és átadja társainak a hírt. Nyomban ezután hazaszaladnak, és elmondják szüleiknek is.

Otthon – akár egy méhkaptárban. Anya nem tudja eldönteni, melyik tálat válassza a szenteltvíznek. Apa a tavalyi víz után kutat, s közben ráripakodik anyára, hogy igazán vehetett volna idén újat, mire ő, hogy minek, erre apa, hogy abba a két zlotyba talán még nem menne tönkre. Végül apa beleenged az ezüstszegélyes aranytálba egy kis vizet a csapból mondván, majd később hozzáönt egy kevés szenteltet, az olyan, mintha az egész szentelt lenne. De hol van a szenteltvízhintő? Hogyhogy hol, ott, ahol mindig, a szekrényben. Hol ott, ahol mindig, merthogy ott nincs!

A szekrényben, a felső polcon. Akkor mutasd meg, hol! Mint egy kisgyereket, mindig kézen fogva kell hogy vezesselek, hozd ide a nyakkendőm, vasald ki az ingem, ő maga semmit nem csinál, én meg gürcöljek, mint egy hülye. Megvan? Megvan. A gyertyatartót is. Hol vannak a gyertyák? Ó, édes istenem, hát keresd meg, és ne kérdezzeg folyton, mit gondolsz, hány kezem van, mi? Ne beszélj velem ilyen hangon! Milyen hangon? Reggel óta itt rikácsolsz, mint egy kotlóstyúk, nem hagysz az embernek nyugtot. Te, vedd már észre magad! Eregeted itt a füstöt, mint egy gyárkémény, egyiket a másik után szívod, aztán meg csodálkozol, hogy zörög valami a tüdődben. Meglesz ennek még a böjtje, meglátod! Apa most már ideges. Tönkre van téve az egész délutánja, semminek nem ér a végére, no de mit tud csinálni?

– Eredj, kérdezd meg, hányadikon van – veti oda Michaleknek.

Michalek megy, és kérdezi, hányadikon van. A negyediken. Ó! Akkor gyorsan vissza, már veszélyesen közel van.

– Hányadikon? – kérdezi apa.

– A negyediken – mondja Michalek. És, mintha csak varázsszóra, már kopognak is a ministránsok. Dicsértessék, lelkipásztori látogatás, és a többi, és a többi. Szenteltvizet?

Egy keveset. Tessék parancsolni! Köszönöm! Menj, adj nekik két-két zlotyt. Anya megy, és odaadja nekik. A fiúk egyből a tenyerükbe néznek, és olyan arckifejezést vágnak, mint-

ha nem tudnák, hogy megéri-e vagy sem, de végül azért megköszönik.

Ahogy becsukódik az ajtó, látni lehet, hogy valamit pusmogznak egymás között az ajtóra mutogatva. Talán már ki kéne nyitni? – kérdi anya. Kérdezd meg őket, hol van? Fiúk, hol van az atya? – nyitja ki egy pillanatra anya az ajtót. A tizenhatosban. A tizenhatosban – továbbítja apának anya. Akkor még ne nyisd ki, nincs értelme – mondja rá apa.

– És melyik jön? – anyát még ez is érdekli.

– Piekarczyk – felelik.

– Aha – mondja anya, és becsukja az ajtót –, a Piekarczyk jön.

– Az, amelyik azt mondta a szentbeszédben, hogy ne a sekrestye felőli bejáraton jöjjünk be, mert elkoptatjuk neki a márványpadlózatot... – félig mintha kérdezné, félig mintha szarkasztikusan megjegyezné apa.

Utolsó ellenőrzések a lakásban a házi vizit előtt. Minden kitakarítva, felesleges szobák légmentesen bezárva, villany lekapcsolva. A nagyszoba viszont teljes fényárban úszik, a tájkép helyett a falon ideiglenesen a pápa képe. Ráadásul olyan, hogy ha egy bizonyos szögből nézed, akkor Jézust látod a kereszten, egy másikból viszont Máriát a szívvel és fény sugarakkal. Tévé kikapcsolva, asztal icipicit középre tolva, hófehér abrosszal letakarva, rajta kereszt, gyertyatartó, vízestál, szenteltvízhintő. Csak a Bibliát nem sikerült időben kölcsönkérni, hát istenem. Anya még fehér borítékot keres.

– Mennyit adsz neki? – kérdi apa.

– Miért, mennyit kéne?

– Hús zloty elég neki.

– Eszednél vagy te, hús zloty, manapság az emberek a perselybe dobnak ennyit!

– Csak dobjanak, ha van nekik, én viszont szeretném másra költeni.

– Költsed csak, ez úgys az én pénzem.

– Hogyhogy a tiéd?! A miénk!

– Ez az én külön pénzem, fogok itt még neked magyarázkodni?!

– Adj, amennyit akarsz – és ezzel apa számára a dolog el van intézve. Elmélyülten leselkedik a kukucskálón át, de nincs mit látni. A ministránsok ugyanúgy állnak, mint eddig, beszélgetnek, csipkelődnek, lökdösődnek, vigyorognak – Maradj már, megmondalak az atyának, hagyjál már, hagyjál már.

Óhó! Most megy be. Hova? A tizenkilencesbe, szemben. Már egész közelről látni és hallani.

– Jaj, de szűk itt a hely – mondja Piekarczyk atya, ahogy két bicikli között átfurakodva felér az emeletre.

– Kérem, atyám, mindenütt ezek a biciklik – találta meg az alkalmat a panaszkodásra a szomszédasszony. – Még átmenni sem lehet normálisan, ezek a reklámok meg csak teletömik az ember fejét, csupa szemét, nem egyéb – mutat rá egy, a közeli hipermarketből származó papírhalomra, amelyen „Akció” és „Grátis” feliratok virítanak.

– Hát, asszonyom... – kezdi jelentőségteljesen Piekarczyk atya. – Az embereknek ez kell... vásárlás. Az ilyen a misére az istennek nem megy el, de a boltba bezzeg elmegy, és ki tudja, mennyi időt tölt el ott.

– Én, kérem atyám, oda nem járok, mert ugyan minek? Hát kevés bolt van itt a közelben, hogy oda kelljen járni?, meg aztán becsülni kell a lengyel terméket – fűzi hozzá az újságokból szedett véleményt, miközben a gyereket bökdösi a lábával, hogy dugja már el azt a rollert, amit akciósan vett neki. De hiszen egy esetből

még nem lesz rendszer, meg kettőből sem, és ezzel aztán be is van fejezve. Hát ki venné ezt zokon?

– Az volna a jó, ha mindenki úgy gondolkodna, mint ön, asszonyom – helyesel hozzá az atya.

Belépnek a lakásba, hallani, ahogy imádkoznak; azután kijönnek a ministránsok, becsukódik az ajtó, és már nem látni többet.

– Na – jegyzi meg magában apa –, kíváncsi vagyok, idén milyen kocsit vesz magának.

Anya viszont tovább leskelődik a kukucskálón át, nehogy lemaradjon valamiről, és túl későn nyisson ajtót. Csöngetnek. Anya ajtót nyit. Tessék előkészülni a vizitre – mondják a ministránsok természetellenesen komoly hangon, miközben mindenki – apa, anya, Michalek és a bátyja – már az előszobában áll, és izzadt kezüket tördelve nyugtalanul forgolódnak jobbra-balra. Itt van!

– Dicsértessék a Jézus Krisztus – mondja Piekarczyk atya, és megindul a nagyszoba felé, mintha csak a vérében lenne, hogy arra kell mennie. Bemegy a nagyszobába, pedig eszi a fene, hogy inkább a konyhába menjen, kinyissa a hűtőt, kivegyen egy szép nagy darab házit, amennyiben épp lenne ott ilyen, ledugja a torkán, és így tele szájjal mondja: vendég a háznál, isten a háznál; de nem teszi meg. Ilyenek az elvei. Bár az igazat megvallva nem sok hiányzik.

– Mindörökkön örökké ámen – feleli, aki épp legközelebb van hozzá. Az atya automatikusan megáll a kép előtt és elkezd az imát. Miatyánk, ki vagy... Mindenki mondja utána, de időnként nehéz lépést tartani vele, mert nagyon gyorsan mondja. Apa azokon a részeken, ahol nem emlékszik az imára, csak a száját mozgatja, és valamiféle mormolást hallat, hogy

olybá hasson, mintha tudná. Az atya ezután rögtön leül a fotelba, és elkezd mondani, hogy a fiúk hogy megnőttek, hogy biztos nem okoznak sok gondot az anyjuknak, feltesz egy-egy kérdést Michaleknek és a bátyjának, hogy melyik osztályba járnak, hogy jól tanulnak-e, mert a katekizmusra járnak rendszeresen, azt tudja, mert fel vannak írva, aztán még odafordul a szülőkhöz, hogy nagyon kellemes itt önöknél, hogy milyen szimpatikus család, csak az elmúlt évben még semmit nem adakoztak a templom építésére, pedig korábban milyen rendben volt minden, és végül is kiért szenvedett Krisztus a kereszten?

– De kérem, atyám, szándékunkban áll – feleli a családfő.

– Vagyis a támogatásra lehet számítani; de mikor? – mosolyodik el az atya, és előveszi a színes képeket.

Vajon milyeneket kapunk? – kíváncsiskodik Michalek, míg végül meglátja. Neki ágy mellett térdeplő kisfiú angyalokkal, a bátyjának valamelyik szent, anyának és apának egy közös, viszont nagy, Jézus számárháton. Szerintem az enyém a legjobb – örvendezik Michalek.

Piekarczyk atya végül unottan feláll, széthinti a szenteltvizet, áldást mormol az orra alatt, összegyűjti a papírokat, és indul a kijárat felé. Ebben a pillanatban apa felugrik, mint akit leforráztak, és a zsebébe csúsztatja a borítékot. Ez az ő feladata, mert mégsem járja, hogy anya csinálja, mert hiszen tudvalevő, hogy a nő az mire való. Piekarczyk atya még csak nem is szabadkozik, mintha olyan szerény lenne, csak elmosolyodik – Isten fizesse meg! –, és gyorsan kimegy a lakásból.

A vizit után anya már valahogy nyugodtabb, szedegeti le az asztalról

sorjában a tárgyakat, a fehér abroszt meg elrakja a szekrénybe jövőre. Apa eközben gyorsan bekapcsolja a tévét, hogy minél kevesebbet mulasszon.

Alig egy héttel a koledálás¹ után Michałek Radekkel és Radek nővérével miséset játszik. Michałek, papírcsákóval a fején, az atya, és úgy mondja: Isten báránya, ki elveszed..., ők meg térdepelnek és motyognak valamit az orruk alatt. Aztán áldozáshoz járulnak, Michałek pedig hagymás csipszet dug a szájukba. Krisztus teste. Ámen. De

hirtelen valami zaj, valami beszélgetés hangjai a lépcsőházban. Úgy, ahogy voltak, kiejtenek mindent a kezükből, és szaladnak megnézni, mi az.

Aha. Hát persze. Ők jönnek. A kabátos férfi és nő. Becsengetnek a lakásokba a másodikon, és valamit mutatgatnak. Azokat a színes újságokat. Michałek Jacuússzal elrejtőzik az ötödiken, és onnan kiabálják: Hééé... tökkelütöttek! Aztán gyorsan be a lakásba.

Kettős szűrő

A kábultságból a műsorvezető kissé tolamakodó hangja zökkenett ki: Emília asszony, az egyes ablakot vagy a négyezer zlotyt választja? Emília asszony, felkészült a válaszadásra?

Szemei előtt ott pergett le az egész élete: esküvő nyolcvanhatban, orvosi beavatkozás, éjszakai takarítása a bankban, szülőszoba, munkaközvetítő, a kis Polski és ahogy tíz kilométeren keresztül tolták, ahogy egyszer csak már nem jött rá a tavalyi szoknya, sorban állás a segélyért a postán, az, ahogy Sławek megégette a kezét, és még a csehországi kirándulás, egyszerűen minden, és olyan zavarban volt, mert félt, hogy elrontja. Férje a nézőtéren, a gyerekek otthon, az apósék, a szomszédok, jaj, kapna tőlük, élete végéig hallgathatná, miért is nem gondolta meg korábban, de akár még rosszabbul is végződhet. Staszeknek kemény a keze, főleg ha iszik, inni pedig szeret, a vodkának meg főleg nem tud ellenállni. És ahogy így elmélázva hol az ablakra, hol a pénzre nézett,

elkezdett magában halkán imádkozni: „Uram-Istenem, lehet, hogy idáig nem voltam túl buzgó, utoljára Krzysiu keresztelőjén voltam áldozáson, vagy Krystyna és Władysław esküvőjén, már magam sem tudom, és megszólaltam a papot, hogy csak beszél, beszél, hogy az emberek keveset dobnak a perselybe, ő maga meg Forddal jár, de ennek most vége, legalább egyszer egy évben gyónás, de inkább kétszer, és nem fogok garasoskodni a misén, hogy a fene vigye el, dobok a perselybe, ha ez kell, minden vasárnap úgy két zlotyt, még ha nem is vet fel a pénz, és gondoskodom róla, hogy Krzysiek Sławekkel minden héten elnézzen a misére, no és bocsánatot kérek a sógornómtól, hogy kellemetlenségeket okoztam neki azzal a lakásüggyel kapcsolatban, hogy őt mintha csak a pénz érdekelné, és egyáltalán, meglátod, Uram-Istenem...”

– Emília asszony! – szakította félbe a már idegesen mosolygó műsorvezető. – Mit választ?

¹ Itt: vízkeresztli házszentelés.

Staszek pedig – a férje – ilyen gondolatokat forgatott a fejében ebben a pillanatban: na, csak legyen ott egy autó, majd megmutatom én neki otthon, megtudja, mi az a derékszj, a jóisten óvja attól, hogy elrontsa.

És Emília hirtelen megvilágosodva: – A pénzt kérem.

– Biztos benne? – tette fel a kérdést pro forma a műsorvezető, mert már elege volt, és rá sem pillantva intett a kezével, hogy húzzák el a függönyt az egyes ablak elől. Az ablak mögött pedig egy Mulinex mixer, megér, hogy túlzásba ne essek, vagy négyzázötven zlotyit.

Hurrá! Hurrá! Bravó! Mindenki tapsol, Emília meg elégedett és büszke magára, mint még soha. – Hát nem megmondtam, én már akkor tudtam, mit kell tennem – ezt mondja majd a műsor után Staszeknek. Staszek viszont mérges egy kicsit, hogy nem lehetett, a kurva életbe, a pénzt is meg a mixert is, na de mit van mit tenni, ilyen az élet.

A hírre, hogy Emília megnyerte a műsort, nagy lett a nyüzsgés Bangitán a lépcsőházban. A szomszédok ovációval fogadták őt a férjével együtt, jöttek, mint a keselyűk, hátha pottyan nekik is egy-egy morzsa az asztalról. Egyből meghívták magukat vasárnapi ebédre az apósék is, a báty is a feleségével, meg a sógor a gyerekekkel. És továbbra is mindenki csak azon tanakodik, hogy vajon mit csinálnak a nyert összeggel. Emília nem szólt egy szót sem, ült, mint nyuszi a fűben, és csak azt figyelte, hogy nem fogyott-e el az asztalról a felvágott, a Pepsi, netalán a kenyér, és elégedett volt magával, mint még soha, és ezt érezni is lehetett. Nem volt könnyű élete. Két nehéz szülés, legutóbb meg az a gyomorfekély. Most meg, ahogy belép a boltba,

a boltosnő rámosolyog. – Jó napot, mit adhatok? – viccelődik, az egészsége felől érdeklődik; mert nem ugyanaz, mint aki volt, Emília meg elmesél neki mindent, arról, hogy mi történt a stúdióban, a versenytársakról, arról, ahogy a műsorvezető kiválasztotta őt a tömegből, hogy maga sem tudta, menjen-e vagy ne, és hogy nem volt biztos magában, de aztán valami belső hang azt súgta neki, hogy menjen. Mert persze hogy nézett ő korábban televíziós vetélkedőket, de nem olyanokat, ahol az embernek a tudásával kell kitűnnie, hanem olyan normális, szórakoztató jellegűeket. És nemegyszer, mint kiderült, jobban választott, mint a versenyző. No de persze egész más a tévé előtt ülve okosakat mondani, mit a kivilágított stúdióban. Hát persze, bólogat az eladónő, miközben ajándék süteményt dug a bevásárlószatyorba, és cinkosul kacshint hozzá egyet. A sztárok életének megvan a maga bája!

A fehérfoltos fekete macskát pedig a mixer emlékére Moulinexnek nevezte el. Futkos a kis csöppség ide-oda a lakásban, játszik a gombolyaggal, olyan kis szeleburdi még. Moulinex! Moulinex! Na, gyere ide! Jaj, de aranyos vagy!

Már mindenki becsípve, jó hangulatban – Staszek, most meg te jelentkezhetsz valamilyen televíziós vetélkedőbe, nem? – az após egymás után ontja a vicceket, mire Staszek: – Engem aztán ökrökkel kéne innen elvontatniuk – és nevet a félig lenyelt kolbászos-tormás kenyérral a szájában. – Hát mire van nekem ő – mutat rá Emíliára, aki kellemesen felvillanyozódva elmosolyodik e szavak hallatán. Hát persze hogy szerepelni fog majd még televíziós vetélkedőben, de egyelőre ki kell pihennie magát és értelmesen

elköltenie ezt a pénzt. No igen, és mire is fogják költeni a pénzt, várja mindenki kíváncsian a választ. – Hifire meg pifire – neveti el magát Staszek kivörösödött arccal, amilyen nem volt az óta a bizonyos névnap óta, amikor behugyozott a mosógépbe a fürdőszobában. – No de, félre tréfát, különféle szükséges cuccokra. Elmegyünk együtt valamelyik nagyáruházba, és ott meglátjuk. Emilia ránéz a férjére, aki épp a soron következő palackot emeli a szájához, és úgy mondja: – No, elmegyünk, talán már holnap.

De úgy csütörtök felé a pénzből már egy fillér nem sok, annyi se ma-

radt. Staszek elitta az egészet. Ha vasárnap kiütötte magát, akkor már ki sem józanodott. Meg az Egzotic Clubban is tett egy gesztust. Van ott egy olyan szőke, hogy jaj! Csuda egy vadmacska, a fene vigye el...

Csak Sławek bögött, hogy ő számítógépet akart, de amikor Staszek pénteken felébredt, elég volt ránéznie, és már abba is hagyta a nyafogást. Adok én neked számítógépet, a kurva mindenségit neki! Ahelyett, hogy tanulna, ilyen hülyeségeken töri a fejét! És elment inkább levajazni a kamu betegállományát. A piczába ezzel az egészszel!

Ünnepek!

Stasiu úr aztán jól bevásárolt. Különféle felvágottat, a rokonszenves eladónő által szép vékonyra felszeletelve, két kiló jóféle kolbászt, dobozos üdítőt, Pepsit, narancsot, mandarint, banánt, egy vajdilling heringet meg egy nagy csomag vécépapírt. Két tele szatyor, hogy majd leszakadt a fülük, ahogy a hipermarkettől három kilométeren keresztül cipekedett velük hazáig. Oda meg vissza, egyik irányba is, másik irányba is. Minek költsön még buszra is? Oda és vissza, az kétszer egy zloty tíz, ami összesen két zloty negyven, vagyis épp egy sör. Hát érdemes lenne jegyre kidobni? Inkább megiszik egy sört, az aszszonynak meg szépen megmondja, hogy a jegy oda-vissza az kettő negyven, csak nem gondolja, hogy ő ezt a pénzt elitta? Hacsak ki nem szúrja, hogy túl sokáig volt oda.

– Valahogy olyan sokáig voltál oda abban a Zsanban – szól oda neki a

felesége a különböző szubsztanciáktól gőzölgő fazekak fölül.

– Komolyan mondom neked, olyan sorok vannak, hogy azt el sem tudod képzelni – feleli Stasiu úr, és levágja elé a két tele szatyrot az asztalra –, itt van minden, amit akartál.

– Még elmész tojást venni.

„Persze, tojást, az én tojásaim meg mindjárt leszakadnak“, gondolja magában Stasiu úr, és óvatosan belopakodik a nagyszobába, mintha valamiért menne, mintha hirtelen valami dolga akadt volna a nagyszobában, óvatosan kinyitja a bársekrenyt, és tölt magának egy kupicával. Még a szőnyeget is ki kell majd porolnia.

Na, elmész te...! Szőnyeget ki porolni, padlót feltörölni, ólomkristályokat kifényesíteni, bútorokat nedves ronggyal áttörölni, ablakot tisztítani, bevásárolni és még a karácsonyfát is feldíszíteni. Idehozni, odavinni, felsöpörni. Stasiu úr szitkozódik, mint

a kocsis, az élettől is elment már a kedve.

Stasiu úr szőnyeget porol, és tovább dühöng magában. Felőle akár ne is lennének ezek az ünnepek. Boszszankodik, a lelke mélyén ugyanakkor viszont nagyon is elégedett. Mert a szőnyegek szépek, újak, tiszták, és amikor porolja őket, az összes szomszéd látja, hogy milyen szépek, otthon meg majd azt mondják: lám, ezeknek aztán szép szőnyegek vannak. Tényleg szépek – gondolja magában Stasiu úr –, nem olyanok, mint a Nowákékéi a kilencedikről, hogy az ember szinte rosszul lesz, ha csak rájuk néz. Elnyútt, ócska rongyok. Mintha disznók laknának ott, nem is emberek. Egyébként meg olyanok ők is, mint a szőnyegek. Még köszönni se tud az ilyen, noha ő a fiatalabb. Csak nem fogok neki én előre köszönni? Arra aztán várhat. Köszönjön csak ő előbb! Hát mi vagyok én? Szarháziak. Minden csupa szürke a szőnyegüktől. Az autókban a parkolóban vastagon áll a szürke por. Rongy az, nem szőnyeg! A mienket viszont öröm kiteríteni, szép minták, divatos színek, még a nehéz időkben lettek vásárolva. Nincs mire szegyenkezni – nyugodtan ki lehet teríteni és kiporolni, így van, vagy nem?

– Jó napot! – szól oda Stasiu úr a szomszédnak. – Ön is porol?

– Hát... – feleli kelleetlenül a szomszéd.

Lángost sütni. Mákos kalácsot. Túró lepényt. Rakott tésztát. Négerkockát. Kelt tésztát. Még ezt. Még azt. Az embernek a bele kilóg. És akkor a hal még sehol.

„Ááá... elegendem van már ezekből az ünnepekből – gondolja magában Zofia asszony. – Folyton csak fazekak

és fazekak. Az embernek még egy perc nyugta sincs, hogy leüljön valamit megnézni, reggeltől estig csak a gürzés meg a főzés. Bárcsak már vége lenne. Ááá... még képeslapot is küldeni a családnak meg az ismerősöknek, ne is folytasd, képeslap kell nekik, képeslap, bélyeg, ez mind pénzbe kerül, ha jönnek az ünnepek, az csak kiadás, kiadás, kiadás vég nélkül, hogy az embernek már borsózik tőle a háta, a csuda vigye el ezeket az ünnepeket!”

A lépcsőházban különféle sült ételek illata terjeng, hogy öröm a levegőbe szippantani. Stasiu úr hazatér a szőnyegekkel, és köhécsel.

– Kiporoltam neked a szőnyeget, idenézz, hogy kiporoltam – mutat rá Stasiu úr a szőnyegekre, s közben tovább köhécsel. – Ilyen szépen senki nem porolja ki neked, mint én, mihez is kezdenél nélkülem, hát ki porolná ki neked ilyen szépen a szőnyeget? – teszi hozzá.

– Hát nekem poroltad ki? – kérdi Zosia asszony. – Nekem? És magadnak nem, he?

– Nekem nincs rá szükségem – Stasiu úr ma kétségkívül kötekedő hangulatban van. – Nekem aztán lehetnének kiporolatlanok is.

– Jaj, de nagyon okos vagy – mondja Zosia asszony, Stasiu úr pedig a felesége sürgölődését elnézve azt figyeli, hogy mibe lehetne még belekötni, s közben köhécsel. – Megint túl sok süteményt csináltál, ki fogja ezt mind megenni?

– Te meg mit köhécselsz itt nekem – veti oda a felesége, hogy egérutat nyerjen. – Hagyd már abba végre a köhécselést!

– Ne vegyél nekem semmilyen ajándékot! – figyelmeztette emelt han-

gon a feleségét még az ünnepek előtt, hogy ne vegyen neki semmilyen ajándékot! – Mi vagyok én, gyerek, hogy ajándékot kapjak?, hát minek nekem ajándék, mondd meg nekem!

– Te se vegyél nekem – válaszolta Zosia asszony.

Stasiu úrnak eszébe se jutott, hogy vegyen neki. Ki látott már ilyet, ostobaságokra adni ki a pénzt?! Úgyhogy a házi kassza végül nem lett kevesebb.

Végre itt a vigília¹. Vége az ünnepek előtti kínszenvedésnek, most már lehet végre valamit enni is. A fehér abroszon a tányérok alatt újságpapír, hogy ne csöpögjön rá a barscs². Az abrosznak ugyanis az ünnepek végéig ki kell tartania.

– Bárcsak ne veszekednél velem többet – adja át jókívánságait feleségének Stasiu úr, egy-egy ostyát tartva mindkét kezében³.

– Hiszen te veszekszel velem – feleli rá a felesége, noha az ő jókívánságai még csak ezután kellene hogy következzenek.

– Hogy én veszekszem veled... – félig mintha kérdezné, félig mintha mondaná Stasiu úr.

– De mért emeled fel egyből a hangod? – kérdezi ezúttal Zosia asszony.

– Te mért emeled fel? – Stasiu úr szerint a felesége emelte fel a hangját.

– Én nem emelem fel, normális hangon beszélek – Zosia asszony már csak tudja, hogy normális hangon beszél-e, vagy sem.

– Azt látom, látom én, hogy hogy beszélsz – Stasiu úrnak is van szeme, látja, hogy miről van szó.

– Ej, maradj már... – Zosia asszonynak már elege van a férje kötekedéséből.

– Te maradj már, hogy az emberek egyszer egy évben se legyen nyugta – Stasiu úr meg van győződve róla, hogy a felesége a hibás.

– Akkor meg minek kezded el? – akarja mégis tudni Zosia asszony.

– Ki kezdi el, én? Jaj, na ne ess túlzásba! – fejezi be jókívánságait Stasiu úr. Most Zosia asszonyon a sor.

– Bárcsak leszoknál arról, hogy ilyen idétlenül öltözködsz – mondja, de Stasiu úr félbeszakítja, mert eszébe jutott még egy nagyon fontos jókívánság:

– Bárcsak kevesebbet telefonálnál, mert aztán a számlát meg ki fizeti ki?

A tévében megy a vigília az egyesen.

„Na, ez legalább igazi vigília – gondolja Zosia asszony –, minden szinte ragyog a tisztaságtól, az evőeszközök is milyen szépen vannak elrendezve, ez igazi vigília.”

– Mit esznek ott azok? – kérdi Stasiu úr.

– Kutiát⁴ – válaszol a felesége.

„Ez igazi vigília – gondolja Stasiu úr. – Olyan, ahogy a nagykönyvben meg van írva, az asztalon bor, nem úgy, mint nálunk. Még kutia sincs.”

– Az meg mi, az a kutia? – kérdi még a feleségét.

– A kutia, az kutia, maradj csöndben, mert nem hallom – válaszolja Zosia asszony.

¹ Szenteste, karácsonyesti ünnepi vacsora.

² Lengyel nemzeti étel, vöröscékla levéből készült leves.

³ Karácsonyesti lengyel hagyomány az ostyatörés, a családtagok így adják át egymásnak jókívánságaikat.

⁴ Hagományos lengyel karácsonyi édesség, főtt búza mézzel, mákkal és szárított gyümölcsökkel.

– Ha nem hallod, akkor felhangosítom – mondja Stasiu úr, és teljes hangerőt ad rá, hogy a tévé már szinte recseg, és semmit nem hallani. – Most már hallod?

– Juttasd eszembe, hogy az ünnepek után elvigyem leadni a vizeletmintát – mondja a feleségének Stasiu úr, miközben egy darab halat töm a szájába. De a felesége nem mond rá semmit, Stasiu úrnak erre elvörösödik a feje, úgy lüktet benne a vér, és már épp valami csúnyát készül mondani, amikor egyszer csak...

Csöngetnek. Zosia asszony odamegy az ajtóhoz és kinéz a kukucskálón. A lépcsőházban énekszó, amelynek hangjai szétáradnak az éjszakai csöndben. Ki az? Na ki az? – érdeklődik a szobából Stasiu úr.

– Betlehemezők – mondja a felesége.

– Akkor még csak ki se nyisd! – mondja ezúttal Stasiu úr.

– Valami papírjászolt tartanak a kezükben, gyerekek, nem tudom, mit énekelnek – kommentálja egyidejűleg az eseményeket Zosia asszony.

– Maradj már, ki se nyisd! – Stasiu úr tud határozott lenni, ha akar.

– Hiszen nem nyitom ki, mit kötsz belém – válaszol ugyancsak határozottan Zosia asszony.

– De úgy állsz ott, mint aki ki akarja nyitni – értékeli találóan a helyzetet Stasiu úr.

Vigília, vigília, a vigília elmúltával meg egykettő, minden rögtön elmosva ott szárad a csepegtetőn. Már minden megszáritva, helyére rakva, eltéve jövőre. Ahogy a jóisten elrendelte, ragyog minden.

A karácsonyesti vacsora után pedig, már isten törvényének értelmében is, nyugodtan bonthatta fel Stasiu úr a félliteres vodkát, még a felesége sem morgott, hiszen a böjt befejeződött, lehet kiadósat enni. Evett, ivott, jól belakott lángossal és felvágottal, és elterült az asztal mellett. És ahogy ott jóllakottan feküdt, mint egy bika, elbóbiskolt, és úgy hallotta, hogy a tányéron lévő felvágott emberi hangon szól hozzá. Ráadásul úgy tűnt neki, hogy nemcsak hogy emberi, de sértődött hangon szól hozzá. Nem akarta elhinni.

– Ez lehetetlen, nem tudom elhinni – nyögött fel mintha lázálmában, majd felkönyökölt, és ahogy így közelebből szemügyre vette, hát az a felvágott tényleg beszélt. Vicc nélkül.

Halkan beszélt, és azt mondta, hogy minden jól van úgy, ahogy van, de az ünnepek alkalmából azért lehetne olcsóbb.

– A fenébe, tudtam – mordult fel ingerülten Stasiu úr, és habozás nélkül a szájába tömte a tányéron maradt felvágottat. Mert van, ahogy van, de egy akármilyen hülye felvágott, baszki, nem fog neki beszólogatni egy ilyen kellemes pillanatban. Azt már nem!

Vendégségben

Az ünnepek harmadik napján (mert a másodikon tudvalevőleg még nem illik) beállítottak vendégségbe az ismerősök. Gienek úr a szobában ült, és elmélyülten tévézett. Kik jöttek? Męczarskiék a fiukkal. Kik? Na mind egy. Erre mondják, hogy kellemetlen; de hát mit lehet csinálni.

Męczarskiék, ahogy az elő van írva, levették a cipőjüket, bár Halinka asszony, amennyire csak tőle tellett, próbálta őket győzködni, hogy ugyan már, igazán nem szükséges levenni a cipőket; de Męczarskiék tudták, mi a szokás, és hogy ezt nem szabad felrúgni, és hogy a háziasszony előzékenységét, hogy nem kell levenni a cipőt, csakis mint az udvariasság és a jóindulat jelét kell értelmezni. Helyes! Mosolyogva levették a cipőjüket, aztán átmentek a nagyszobába, mert hogy ezt is mondta nekik Halinka asszony: na, gyertek át a nagyszobába.

– Hozz be egy kis felvágottat, salátát, na mit ülsz ott úgy! – fordult oda a feleségéhez Gieniu úr, pedig az nem is ült. – Hiszen tudod, hogy a vendégek éhesek.

Ám az íratlan szabályok értelmében Męczarskiék e szavak hallatán elkezdtek szabadkozni, hogy nem is éhesek, noha otthon direkt nem ettek kiadós ebédet, hogy helyet hagyjanak az esetleges finom falatoknak. A házigazda természetesen hallani sem akart róla, hogy Męczarskiék nem éhesek. Erre azok még elszántabb győzködésbe kezdtek, hogy márpedig egész biztos nem éhesek, hiszen ebédeltek, mielőtt elindultak. E szavak hallatán viszont már a háziasszony kezdett el erősködni, hogy

valamit azért mégiscsak meg kell kóstolniuk.

Az udvariassági formulák e rituáléja után a vendégek helyet foglaltak a széles asztal mellett, Halinka asszony pedig felszeletelte, elkészítette az ételt, kávé, teát főzött, behozott és feltett szépen mindent az asztalra, majd kínálni kezdte. Kezdetben ugyan bátortalanul, de azért csak hozzáláttak a vendégek Halinka asszony főztjének megkóstolásához. Męczarskiék fia viszont csak ült, és nem evett semmit.

Halinka asszony látván, hogy Męczarskiék fia csak ül, és nem eszik semmit, mintha valami baja lenne az étellel, elkezdte kérdezgetni, hogy hányadik osztályba jár, és hogy már milyen nagy fiú, de az nem szólt egy szót sem.

– No, mért olyan félénk, vagy nem is tudom – próbált meg viccelődni ezzel kapcsolatban Halinka asszony.

– De hiszen te nem vagy ilyen félénk – mondta a fiára nézve Męczarska asszony. – Na, itt van, vegyél magadnak egy kis felvágottat vagy valamit, salátát, nagyon finom saláta.

– Na, vegyél egy kis salátát – mondta Męczarski úr, és kivett egy kis salátát a fia tányérjára. – Itt van, egyél. De a fia nem evett.

– Milyen jó gyerek – mondta Gieniu úr, magában meg azt gondolta, „utálatos egy kölyök” –, lehet, hogy lángost szeretne?

– Eszel egy kis lángost? – kérdezte Męczarska asszony. – Itt van, egyél egy kis lángost, mákos kalácsot, isteni

– nyújtotta oda fiának a mákos kalácsos tálat.

– Na, hagyjátok már, hadd egyen nyugodtan – próbálta meg vidáman lezárni az ügyet Gieniu úr. – Majd ha akar, vesz magának.

– Akkor vegyék ki neked egy kis kolbászt? Itt van – és kivett egy kolbászt a fiának Męczarski úr. – Egyél, jó kolbász.

– Nagyon jó – erősítette meg Halinka asszony. – A piacon vettem, igazi falusi, jó drága.

De Męczarskiék fia nem evett.

– Nagyon jól tanul – mondta Męczarska asszony. – Csupa ötös.

– Tényleg? – kérdezte udvarias érdeklődéssel Halinka asszony.

– Csupa ötös – erősítette meg Męczarski úr. – Nagyon jól tanul.

– Tényleg? – kérdezte ismét udvarias érdeklődéssel Halinka asszony. – Ez nagyon szép, igazán örülök, de miért nem eszik semmit?

– Na, miért nem eszel semmit? – kérdezte a fiától Męczarska asszony. – Egyél!

– Egyél! – tette hozzá Męczarski úr, aki tisztában volt azzal a ténnyel, hogy ha valakihez látogatóba megy az ember, akkor azt ki kell használni, főleg, ha otthon nem is lakott jól.

– Egyél, ne szégyelld magad! – mondta Męczarska asszony.

– Már mért szégyellné magát – próbálta tréfával elütni a dolgot Męczarski úr.

– Hiszen nem szégyelli ő magát – mosolyodott el Halinka asszony. – Hiszen nagyfiú. Hányadik osztályba is jársz?

– Már a hatodikba – válaszolta Męczarska asszony.

– És jól tanul? – kérdezte Halinka asszony. – Ilyen rendes nagyfiú egész biztos jól tanul.

– Igen, igen, nagyon jól tanul – válaszolta Męczarski úr. – Az előző évben kitűnő bizonyítványt hozott haza.

– Na egyél, hogy erős légy és jól tanulj! – mondta Halinka asszony.

– Nézd, apa hogy eszik – mondta Męczarski úr, és villájával a szájához emelte a felvágottat. – Nézd, milyen jó felvágott – és miközben ezt mondta, csettintett is, ami azt volt hivatva kifejezni, hogy a felvágott tényleg jó.

De a fia ahogy eddig, úgy ezután sem evett.

– Egyél, mert otthon nem lesz ilyen finom saláta – figyelmeztette Męczarska asszony. – Nézd, milyen jó kis saláta! – mutatott rá a salátástálra. – Uborkával, kukoricával, igazán finom saláta.

– Isteni saláta, uborkával – tette hozzá Męczarski úr. – Anya ilyet neked nem csinál – mondta, s közben a feleségére nézett, hogy nem sértődik-e meg, de bízott benne, hogy megérti, hogy ezt azért mondta, mert ezt kívánta meg a szituáció.

– Hmm... – sóhajtott fel Halinka asszony Męczarskiék fiára nézve. – Na, most már aztán egyen, amihez kedve van.

– Ó, Jézusom, egyél már végre valamit! – mondta most már idegesen Męczarska asszony.

– Esetleg kaszinótojást? – kérdezte tőle Męczarski úr. – Ez se kell, az se kell, hát mi kell akkor?! – kezdett úrrá lenni rajta is az idegesség.

– Pepsi – vágta oda Męczarskiék fia.

E szavak hallatán Gieniu úr fogta és kinyitotta az üveget, hogy szinte sistergett, majd teletöltötte Męczarskiék fiának poharát Pepsivel, Męczarskiék fia meg egy hajtásra kihörpintette, mintha már egy hete nem látott volna folyadékot.

A vendégek ettek-ittak, tévét néztek, aztán hazamentek. Gieniu úr ránézett a piszkos tányérokka teli asztalra, és gondolkodóba esett, hogy mire is volt ez jó – most mindent ala-

posan el kell majd mosogatni, hogy távol tartsák a kórokozókat. Már magától ettől a gondolattól elment a kedve az élettől is meg a feleségétől is.

Sławomir Shuty (1973) Krakkóban élő író, fotográfus, underground filmrendező, performer. Első elbeszéléskötete, a *Nagyszerű, új íz* (utalás Huxley utópiájára) olyan új valóságot tár elénk, amelyben az emberek életét a marketingpolitika, a reklámok és különböző akció-promóciók irányítják. Shuty a mai nyelvhasználat számos különböző kódját építi be a regénybe: a marketinges üres beszéd, az irodai small talk, az internetes chat-szlang és reklámszövegek stílusától kezdve egészen a nyers, utcai szóhasználatig és zavart dadogásig.

Shuty Krakkó gigantikus ipari elővárosában, Nowa Hután nőtt fel (innen az írói álnév: Sławomir z Huty, vagyis Sławomir Hutáról), s ez alapvető létélménye írásainak. Shuty az őt körülvevő, könyörtelen valóságról ír, állandó témája a konzumpció, amit a jelen társadalom kórtüneteként ábrázol. Előszeretettel nevezi magát „Lengyel Termék”-nek (Shuty™), vagy „Az Átgázolt Lengyel Valóság Fogyasztójá”-nak.

HILARY GILEWSKI (LENGYELORSZÁG)

KARAGANDA – FRISS SZÉL

Małgorzata Nowicka

Üres a ház...

Dorota az íróasztalon ül és a lábát lóbálja. Az áttetsző fényben még áttetszőbben csillog a cipője. Íróasztala telefirkálva fekete filccel, a barna asztallapon hatalmas, fekete, semmitmondó, rövid jelszavak, rajzok és a fene tudja, mik még. Dorota némán bámul maga elé, talán lát ott valamit, bár nem tudom, mit láthatna, mert nincs ott semmi. Csak a fehér fal, néhány kifröccsentett teacepp és egy cipőtálpal szétnyomott szúnyog (már jó régen). Szép a szeme, Dorota szeme mindig mindenkit elbűvölt, a fiúk beindultak, a lányok irigyelték. Fekete szem és hosszú, dús szempilla. Intelligens (bár minden bizonnyal inkább művi) arc kifejezés. Alig észrevehetően remegő szájszeglet. Minden olyan, mint rendesen. Körülötte is minden olyan, mint rendesen. Az ablakon túlról valamiféle hangokat hallani, beszélgetést és halk zenét. Meg a szél is fúj, de még hogy, az ablakon túl, hullanak és szállnak a levelek. Rohadt ősz, ó, ó, és milyen rohadt hosszú és hideg és nyomasztó. Dorota lóbálja a lábát, ahogy az íróasztalon ül, és keze lazán az asztallapon nyugszik. Frissen festett körmök és finoman előrebiggyesztett ajkak, hogy romantikusnak hasson. A feje fölött különféle fényképek, színes újságkivágások, pletykák, rajzok, fénymásolatok, a *Nagyon helyes srácok* kiállítás visszavonásig nyitva, tisztelettel értesítjük, hogy... Festés nyoma, és több ezer, millió, billió ki-be huzigált szög helye szintén a feje fölött. A feje fölött ugyancsak, de egy kicsit oldalra egy, a Wysokie Obciachyól¹ kitépett címlap, a világ egyik leggyönyörűbb nője, fehér blúzán vérrel festett kereszt, finoman előrebiggyesztett ajkak. Micsoda csodálatos hasonlóság, igaza van, uram, de mi cseszünk az efféle hasonlóságokra, az ilyenre mi csúnya szóval azt mondjuk, hogy *ördög!* Dorota a lábát lóbálja, jobb lábával letolja a bal cipőjét. Leveszi a blúzá, és továbbra is csak azt az egy pontot bámulja. Mellette, mint rendesen, mint rendesen ebben a korban, ha nincsenek otthon a szülők, cigaretta, hamutartó és gyufa (a kis gyufaárus lány). Dorota finoman felemeli a fejét, és a mennyezetre mered.

Iwona az ágyon fekszik, jobb keze lelóg. Mozdulatlanul fekszik, csak a légzése lüktet ritmusosan, azonos ütemben. Szétnyitja rózsaszín szájfénnyel bekent ajkait, kivillantja kifogástalan, fehér, a címlapokon látható fehérenél is fehérebb fogait. Lassított ütemben, vagy csak úgy tűnik, hogy lassított ütemben, beszívja a levegőt, amely lassanként megtölti Iwona tüdejét. Emelkedik a mellkasa, emelkedik a válla, mindez oly könnyedén, hogy ó és á. Iwona jobb keze lazán lelóg, körmei kifestve, vagy csak úgy tűnik, mintha ki lennének festve. Mutatóujján gyűrű, még csak nem is ezüst, hanem valami lepattogzott fényű, szar utánzat. A gyűrűsujján is gyűrű, kis kerek, borostyánköves. A keze hófehér, s lazán lóg le az ágyról. Iwona inge egy gombbal lejjebb van begombolva, egy centiméterrel többet enged láttatni, egy centiméterrel közelebb van a nemi alapon elkövetett

¹ Wysokie Obcasy (Tűsarok), a Gazeta Wyborcza – Lengyelország legolvasottabb napilapjának – szombatonkénti női melléklete. A szövegben szójáték: Wysokie Obciachy – a melléklet nevének újabban közkedvelt elferdítése – körülbelül annyit jelent, hogy nagyon ciki.

gyilkossághoz. Jelenet dekoltázzsal és gombokkal a Cosmo legújabb számából. Az újságból, amely – mint köztudott – demoralizálja és nyíltan paráználkodásra csábítja a fiatal nőket. Iwona feje alatt a Cosmo legújabb száma. Arcát körülfonja hosszú haja, amelynek színe gyakrabban változik, mint ahogy arra számítani lehet. Iwonának szép, világos szeme van. Kinéz az ablakon, de ott minden sötét, nem működnek az utcai lámpák, a szemben lévő házban meg talán ha három ablakban ég a villany. Iwona mélyet sóhajt, és finoman megemeli a nyakát. Felnéz az asztalra, az asztal fölé, mondani akar valamit, de nem tud, éppen csak szétnyitja az ajkait, rögtön be is csukja. Visszaereszkedik fekvő helyzetbe, csak a keze most a hasán, a feje alatt pedig nincs újság. Iwona becsukja a szemét, szeretne aludni, de nem tud. Kinyitja a szemét, és egyenesen a plafonra néz.

Agata a radiátor mellett ül a földön, felhúzott lábbal, nőhöz képest erős karjaival öleli át a térdét. Ringatózik előre, hátra. Előre-hátra. Hajában még ott fénylik a csillámpor, amit szilveszterre rakott fel, azzal az aprócska megjegyzéssel és kiegészítéssel, hogy szilveszter nyolc hónappal ezelőtt volt. Agata tudja ezt, és ez a szemén is látszik, mert ő olyan, hogy mindent tud. Ringatózik előre-hátra, mintha valamiféle bölcsőben, babakocsiban vagy hintalovon lenne. Agata fülében, a katicás fülbevalón kívül, amit K.-tól kapott a születésnapjára, fülhallgató van. Mindkét fülhallgatóból egy-egy vékonyka zsinór, amely – miután összetalálkoznak – egy szupermodern mp3-as lejátszóba vezetnek. Agata tudja jól, hogy tuti remek cucca van, és tökéletesen tudja azt is, hogy az, ami éppen az agyába áramlik, az is jó. Ringatózása még sincs összhangban sem ezzel, sem mással, kizárólag önmagával. Szemei behunyva, szemhéján ezüst festék. A szobában ég a villany, és ez bántja Agata szemét. Az ablakon túl normális este, emberek jönnek és mennek mosolyogva, ahogy kopog a cipőjük, és kezükben a szatyor, tele az élethez olyan szükséges stabilizátorokkal és állományjavítókkal. A kutyák meg odaszarnak mindenhova, ahova csak lehet. Agata hirtelen abbahagyja a ringatózást, és egyetlen mozdulattal kirántja a füléből a fülhallgatót. Kinyitja a szemét, ránéz az ágyra, és alig észrevehetően, finoman elmosolyodik, de azért látszik, hogy jó a kedve. A zsebéből elővesz egy kis zacskót, és egyetlen, jól gyakorlott mozdulattal kinyitja. A tasak tartalmát a tenyerébe szórja, a tenyeréből a szájába, majd a nyelvével a szájpadrálásához nyomja. Értzi a narancsíz és az egyre gyorsabban pezsgő buborékokat. De nem ugyanaz, mint régen, régen az ilyen tasak tartalma pattogott, mikor a nyelvével a szájpadrálásához nyomta. Nem, ez határozottan nem ugyanaz.

Agata az előszobában áll, és sietősen fúzi a nemzeti ünnep alkalmából elővett piros cipőfűzőjét. Felveszi a pulóverét, lerázza róla a rajta maradt port. Megigazítja a haját, de nem igazán jön össze neki. *Hova méysz?*, és *Ó, csak járok egyet*. Finoman, úgy, hogy ne csapjon túl nagy zajt, becsukja az ajtót. Elindul lefelé a lépcsőn, nagyon lassan, a korlátba kapaszkodva. Lépcsőfokról lépcsőfokra. Emeletről emeletre. A fene vinné el ezt a liftet, hogy épp most kellett bedöglenie. Az élettelen tárgyak rosszindulata, amiről mostanában annyit beszélnek. A 13-as ajtó mögül hallani, ahogy ugat egy kutya, nagyon hangosan ugat egy kutya, acsarkodik, nem akarja abbahagyni. Egy pillanattal később hallani, amint a 12-es ajtó mögött egy tányér apró darabokra törik szét. Agata picit elmosolyodik, talán ironikusan, talán túlságosan is gunyorosan. Nehéz cipője kopog a földön, hogy azt ne mondjam: dübörög a cipője a földön. A levegő is valahogy egyre sűrűbb,

furcsán nő a feszültség, a bomba mindjárt robban, öt-négy-három-kettő-egy. Most. Hirtelen fegyverszünet. Csönd. Agata kiszalad a lépcsőházból, és leül a földre egyenesen előtte. Nevet, annyira, hogy már fáj. Felnéz az égbe.

Dorota leugrik az íróasztalról, gyorsan, sietősen kiszalad a folyosóra. Blúzát szexi trikóra, vietnami papucsát magas sarkúra cseréli. Magához veszi a kutyát, a pórázt, és kimegy. Becsapja az ajtót, nem szól egy szót sem, szalad a lifthez, gyorsan, a kutya lemarad, gyorsabban, a kutyának már kilóg a nyelve, na csak-hogy. Végre megjön a lift, valószínűleg legfelülről, mert tele van. Izzadságszag. Minden emeleten megállnak. Dorota szép szemei egyre nagyobb szikrákat szórnak úgy, mint rendszeren, s ettől talán még szebbek, még izgatóbbak, s a legtöbb irigységre adnak okot csakúgy a liftben lévő férfiak, mint a nők szemében. A földszinten kiugranak, Dorota húzza maga után a kutyát. A lépcsőház előtt egy idegen fazon ül, enyhén bűzlik. Dorota előrebígyesztett ajkakkal megy egyenesen előre. Kopognak a túsarkak, topognak a kutyalábak.

Iwona nyelve sárga, amikor a tükörben magára ölti. Lehet, hogy a tükör nincs teljesen rendben, mert az arca is sárga. Az egész mintha sárga lenne. A falak is mintha sárgák lennének. Lehet, hogy ez valami sárga hályog? Iwona begombolja gyorsan a trikóját, mert otthon lődöröghet így, de ha valaki az utcán észrevenné, hogy egy Cosmo típusú újság trükkjei szerint jár-ke, hát (gyerekek, öregek, túl érzékenyek fülét befogni) baszhatná. Iwona hunyorít a szemével és a homlokát ráncolja. Meg kell találnia a legmegfelelőbb kiutat az adott szituációból, értsd otthonról. Lehetőleg minél gyorsabban és minél halkabban. Felveszi a sportcipőjét, magára vesz még egy inget, és kinyitja az ablakot. Egy pillanatig néz maga elé a sötétbe, majd áthelyezi a lábát és ugrik. Egyenest a fűre. Iwona felegyenesedik, és tisztára úgy néz ki, minthogyha megnyert volna valami nem is tudom, micsodát. Alleluja! Most aztán uccu neki.

Dorota az íróasztalon ébred, lelógó lábakkal. Eszményi teste teljesen zsibbadt. Lassan felegyenesedik. Dorota nem érti, miért van az egyik lábán rózsaszín tornacipő, a másikon ormóttan és nehéz bakancs, piros cipőfűzővel. Fáj a feje, és van egy olyan furcsa előérzete, hogy percekben belül elhánnya magát. A földön Dorota észreveszi a két hamutálat és a három üres cigisdobozt, no igen, üres a ház, cincognak az egerek. Meglátja az olcsó bor kiürült palackját és a két üres kisüveget. Szemei duzzadtak, nem mutatnak valami jól. Legbelül Dorota mégis jókedvű, egészen mulatságos, mennyire jókedvű, mennyire boldog. Dorota tudja, hogy nevetséges, Dorota tisztában van vele, hogy ez az igazság, és nincs mit tenni. Inkább ámen.

Iwona az ágyon ébred, lelógó karral. És.

Agata pedig, mint a *Rekviem egy álomért*² végén, embriópózban, a radiátor előtt összegombolyodva. Egyik lábán magas sarkú cipő.

Ádám Andrea fordításai

Małgorzata Nowicka (1988) a Poznań környéki Sztęszewben él, ott jár gimnáziumba. 2003-ban a Halart magazinban jelent meg debütáló elbeszélése.

² *Rekviem egy álomért*, Darren Aronofsky filmje (USA, 2000).

monika mostowik

a csúnyák negyede

gaspar elmondta hogy a csúnyák negyedében lakik ez meglepett mert nem is volt olyan csúnya annyi embert ismertem abból a negyedből és őszintén szólva egyáltalán nem csodálkozom azon hogy elválasztottak minket hogy elkülönítették őket mert csak szánakozni tudok ha rájuk nézek. nem azt akarom mondani hogy mi olyan gyönyörűek lennénk de szépséghibáinknak vannak bizonyos határai az ő arcuk és külsejük viszont nem más mint a csúnyság különböző változatai és minden amit mondanak vagy csinálnak csupán csúnyságuk gazdagítása hogy azt ne mondjam kihangsúlyozása. de gaspar nem is volt olyan csúnya bár születése óta ott lakott és ritkán fordul elő hogy a csúnyáknak másmilyen gyerekük születne plasztikai műtetre pedig csak keveseknek futja ez egyébként illegálissá vált az utóbbi időben tiltják az új előírások. ez kicsit elszomorító és úgy gondolom nagyon szerencsés vagyok hogy szép szülők nemzettek és nem kell abban a szlamban laknom.

és ha jobban belegondolok fogalmam se lenne a negyed létezéséről teljesen véletlenül szereztem róla tudomást amikor bekopogott hozzánk egy csuklyás férfi és kért egy pohár vizet de mire visszamentem a vízzel már nem volt ott. mozgolódást hallottam a folyosón rendőrök kiabáltak lehet hogy őt keresték szerencséire sikerült elmenekülnie. három nap múlva kiderült hogy elbújt a szekrényben ahol anyám a bundáit tartotta

és ha el nem tüsszenti magát valószínűleg télig ott gubbasztott volna. apám talált rá és szörnyű botrányt csapott azt hitte van valami közöm hozzá hogy én bujtattam el a rendőrség elől elkezdte magyarázni a világ rendjét és azt mondta hogy azonnal fel kell jelenteni. nagyon sajnáltam a férfit bár amikor apám erőszakkal lehúzta a csuklyáját és megláttam milyen csúnya némiképp elmúlt mégis igyekeztem meggyőzni apámat. szóval ha nincs ez a botrány a szekrényvel azt sem tudnám hogy vannak csúnyák ráadásul hogy ennyien vannak és hogy nekik ennyire rossz azért hogy nekünk jobb legyen és rögtön meg is bántam hogy tudomást szereztem róla ezért titokban is tartottam az iskolában

lehet hogy senki más nem tudott róla a többiek legalábbis nyugodtabbnak tűntek.

gaspart jóval később ismertem meg amikor dolgozni kezdtem a csúnyák javára szervezett segélyakciókban használt ruhát gyűjtöttünk és adományokat a gazdagoktól vagyis leginkább ételmaradékot nem is hittem volna hogy minden jól jöhet még a lejárt szavatosságú joghurt is. elég gyakran jártam

abba a negyedbe éreztem hogy szükségük van rám azonkívül olyan szépek éreztem magam. gaspar nagyon tehetséges volt és állítólag csak ennek köszönhette hogy havonta egyszer

elhagyhatta a negyedet és olyankor találkozhattunk. később elárulta hogy sokan mások is tehetségesek közülük de neki ráadásul ismeretségei is van-

nak mert a szép anyja összeállt egy csúnya férfival és gaspar megszarolta őt hogy ha nem intézi el hogy kijárhasson a negyedből feljeleníti és összezárják a csúnyákkal az anyjának pedig az rosszabb lett volna mint a villamosság mert tönkretette volna fotómodell karrierjét. akkor értettem meg azt is hogy gaspar miért nem olyan visszatartó sőt kedvező megvilágításban egész jóképű.

régebben gyakran nézegettem magam a tükörben és mindig felfedeztem valamit amin változtattam volna állandó aggodalomban éltem hogy csúnyább vagyok mint körülöttem a többiek. manapság a szépség határoz meg mindent. miután megismertem gaspart büszke lettem a külsőmre napról napra szebbnek éreztem magam szavaitól ujjaitól pillantásaitól. nem zavart tökéletlensége. szerettem minden anyajegyét temérdek szeplőjét és a szőrszálaikat amelyek soha nem ott nőttek ahol kellett volna horgas orrát és szeme fura színét. lehet hogy csúnya volt de neki volt a legszebb keze a világon. elképzelttem hogy zongorista vagy legalábbis szobrász de kiderült hogy kertész. ezt nem nagyon értettem hiszen azt mondta hogy tehetséges és a bizottság ezért engedélyezte hogy átjárjon a negyedünkbe de valójában semmiféle tehetséget nem árult el. bár

végül is jobb volt így mert már elegendő lett azokból az átszellemült művészekből akiknek még jogosítványuk sincs de azt hiszik hogy valami kivételes küldetést kell teljesíteniük és világmegváltó jelentőségű minden szó ami kifolyik a tollukból vagy időtlen minden hangjegy amit egymás mellé hánynak és mellettük én csak egy apró kenyérmorzsa vagyok. s mivel nemcsak kenyérral él az ember hamar el is hagytak a múzsáikért. gaspar más volt olyan normális és természetes és tényleg fontos voltam a számára.

hosszas igyekezet után sikerült munkát kapnom a csúnyságfok-megállapítási ügyek bizottságában. miket nem láttam én ott. fogalmam sincs honnan kerültek elő ennyire csúnya emberek. egy idő után előléptettek és már részt vehettem a plasztikai műtéthez való jogért folyamodó kérvények elbírálásában. valami azt súgta hogy a papám keze van a dologban ezért sikerül minden és ezért értékelnek ilyen nagyra.

mindenesetre tényleg fontos személy lettem. nem végezhettem tovább karitatív munkámat a csúnyák negyedében mert már mindenki ismert és folyton csak a könyörgésüket hallgattam hogy kedvezően bíráljam el a kérvényeiket és segítsek nekik átkerülni hozzánk. nemegyszer ragadott karon valami csúnya ám nagyon tehetséges gyerek anyja és kezdett el kérlelni hogy segítsek a fiának hiszen megvan hozzá minden adottsága és meg fog felelni és nekem adja a nyugdíja háromnegyedét csak intézzem el hogy a fia átkerüljön a kerületünkbe. nem bírtam elviselni ezeket a könyörgéseket. hiszen a döntés nemcsak tőlem függött valóban szépnek kellett lenni ahhoz hogy valaki áttörjön a vetélytársak falán. a bizottságban gyakran vitatkoztunk hiszen a szépség legtöbbször viszonylagos dolog az ízlés kérdése és volt hogy valaki az egyikünknek tetszett másoknak nem heves vitáink pedig közönséges szavazással sőt akár pénzfeladással értek véget.

észrevettem hogy gaspar jobban szeret mióta bekerültem a bizottságba. olyan büszke volt rám hogy kapaszkodok felfelé a számlélétrán és valami tényleg fontosat csinállok én pedig büszke voltam hogy büszke rám.

gyakran mesélt a gondozására bízott kertekről arról hogy milyen szépen virágoznak a virágok amiket ültetett milyen bársonyosak a szirmaik hogyan kúsznak az indák a falra hogyan öntözi őket cseppenként hogy ne váljanak telhetetlenné. imádtam amikor mesélt.

a bizottságban rengeteg munkánk volt folyamatosan jöttek a plasztikai műtét engedélyezéséért folyamodó kérvények azoktól akik a csúnyák negyedében laktak de szükségünk volt a munkájukra. tényleg nélkülözhetetlenek voltak számunkra de képtelenek lettünk volna elviselni közelségüket és ocsmányságukat. egyik nap beérkezett hozzánk gaspar kérvénye. félttem hogy kizárnak a szavazásból de szerencsére senki sem tudta mennyire közel állunk egymáshoz nagyon óvatosak voltunk. furcsa előérzetem támadt hogy nem sikerül átverekedni a kérvényét hiszen kertészünk volt bőven kertünk pedig csak kevés. kert csak a testületi elnökök gazdag feleségeinek járt. legnagyobb meglepetésemre ezek a feleségek ajánlólevelekkel árasztották el a hivatalt amelyekben könyörögve kérték hogy tegyük gaspart széppé. minden éjjel azon gondolkodtam milyen lesz gaspar jóképű férfiként. hiszen az alakja és a mozgása kifogástalan szép a teste és belegondoltam hogy ha végre az arca is ugyanolyan szép lesz vajon továbbra is kertész akar-e maradni.

állítólag nem a külső a lényeg de amikor levették róla a kötéseket meg sem bírtam szólalni. úgy éreztem mindennél jobban szeretem. szüntelenül simogatni akartam és nemcsak lekapcsolt lámpa mellett. a műtét után új dokumentumokat kapott úgyhogy már legálisan találkozhattunk. csak hogy egyre kevesebb ideje jutott rám. újabb és újabb kertek gondozására kérték meg. azt mondta hogy a kliensei másoknak is ajánlják ezért van egyre több megrendelése. egyre ritkábban láttam pedig most különösen gyakran szerettem volna nézni. összeköltöztünk de arra sem volt ideje hogy az ablakpárkányon álló virágaimat gondozza. kezdtem féltékeny lenni. más nőknek gyönyörű kertet varázsol én pedig még pár virágcserepet sem tudok kikönyörögni tőle de nem akartam szemrehányást tenni neki hiszen megkapta már a magáét az élettől. egyre többen ismerték a városban egyre magabiztosabb lett. a postai úton érkező megbízásokon kívül rengetegen telefonáltak és kérték hogy lépjen kapcsolatba az üzenetrögzítőn megadott címmel sőt voltak akik személyesen is felkeresték. egyre szebb női kliensek érkeztek és hagytak ott előleget. még azt sem mondták meg pontosan miről lenne szó amikor megkérdeztem hogy kerttervezés lesz vagy cserje fa kerti rózsza virágágy esetleg élőszövény érdeklí őket. mindegy volt nekik annyira bíztak gaspar rátermettségiében és kompetenciájában. tényleg büszke voltam rá. végül saját céget nyitott. már nem tartott igényt a segítségemre rengeteg pénze volt szép irodája személyi titkárnője és egyre kevesebb ideje egyszerűen széttépték. még éjjel is dolgoznia kellett. féltettem de remekül nézett ki álomszép arcán nem látszott a fáradtság kezén nem hagyott nyomot a nehéz munka nyilván nagyon vigyázott rá. meg nem mondta volna senki hogy kertész. időnként jóképű férfiak keresték fel és arra kérték alkalmazza őket mert szeretnék neki dolgozni. olyanok voltak mint a legszebb katalógusok modelljei. lehet hogy ez a kertészek jellegzetessége hogy olyan jóképűek és vonzók.

éjszakánként hiányzott legjobban. megpróbáltam felidézni az arcát az üres sötétségben de csak arra a csúnyára emlékeztem hiszen az újat mintha nem lett volna alkalmam túl gyakran látni.

egyik éjjel megpróbáltam rábeszélni hogy vegyen ki szabadságot pihenje ki a hajtást mielőtt az végleg felemészti. már nem is szeretkeztünk mert mire hazajött semmire sem maradt ereje. de ő erősködött hogy neki nagyon fontos a munkája és szeretné meghálálni mindazt amit érte tettem és luxust biztosítani nekem. nem tudom mire gondolhatott hiszen semmiben sem szenvedtünk hiányt. gyönyörű házuk volt

és rengeteg pénzünk amit idő hiányában élvezni sem tudtunk. azzal nyugtattam magam hogy a csúnyák negyedében semmije sem volt ezért nem tud most betelni a pénzzel ezért akar mindent megszerezni de folyton csak keveselli. azonkívül tényleg elismerik és megbecsülik a mesterségét a nők rámosolyognak az utcán nem is akárhogyan és újra meg újra megköszönik a szolgálatait. ez nem adatott meg neki a másik negyedben még gondolatban sem akart oda visszatérni láttam mennyire szenved ettől. mintha még mindig nem tudott volna megszabadulni a fájdalmas emlékektől. nem tudtam már segíteni neki nem volt szüksége rám egyre idegenebbé vált. egyik éjjel sokáig nem tudtam elaludni. meghallottam hogy suttog a szomszéd szobában épp telefonált.

– patrycja... – mondta szép mély hangján – szeretném ha minden reggel lenyálhatnám rózsád szirmairól a rózsavizet.

azt gondoltam hogy most már tényleg kissé túlzásba viszi a dolgot elég volt abból hogy hajnali háromkor intézi az üzleti ügyeit. fontosabb volt számára a munka mint én. nem maradhattam vele tovább. folyton csak azok a virágocskák árvácskák ibolyácskák szirmocskák rám már nem is gondolt. rájöttem hogy el kell mennem hiszen ő nem fog elhagyni mert túlságosan hálás nekem és rájöttem hogy csak a hála tartotta mellettem. most már boldog lehet nem fogom akadályozni semmiben.

miután elváltunk még a kolléganőim is éltek a szolgálataival annak ellenére hogy nem is volt kertjük de azt mondták az erkélyükön olyan virágokat tartanak amelyek különleges gondozást igényelnek gaspar pedig ért hozzá. olyan boldog vagyok hogy virágzik a vállalkozása és már mindenhová eljutott a híre.

monika mostowik 1975-ben született, szociológus, prózaíró Olsztynban publikálta *olyan szép (taka ładna)* című elbeszéléskötetét. A lengyel kritika a feministák körébe sorolja a szerzőt, aki valóban legtöbbször nőkről ír, ám gyakran gúnyolja saját nemét. Elbeszéléseiben az ironia és a sentimentalizmus egyensúlyát keresi, ugyanakkor a szereplők lelki életét helyezi írásai középpontjába.

Joanna Wilengowska

Fogak

(Részletek)

Kiderült, hogy annak az esetnek, amelyről most beszélni akarok, mélyre nyúlnak a gyökerei. Na jó, lehet, hogy nem is nyúlnak olyan mélyre, de elég erősek. Olyan erősek, hogy kibírtak húsz évet, ami nem akármilyen. Az elejétől kezdem, onnan, ahol a gyökér az élő testhez ér, az ínyek pedig zúgolódás nélkül végzik munkájukat.

Akkoriban kezdődött, amikor az események még megfelelő sorrendben követték egymást, nyugodtan álltak sorban, egymás után, és várták, hogy elintéződjenek, nem úgy, mint most, amikor rétegekben rakódnak egymásra, és egyik sem tud befejeződni. Régebben ki lehetett pipálni egy ügyet és belekezdeni egy másikba – megírni a dolgozatot, aztán a javítódolgozatot, mert mindig volt mit javítani, hiszen a kitűnőre törekedtünk, aztán megkapni a jegyet a naplóba, aztán a jegyek átlagát, aztán a következő osztályba lépni, és minden ment szépen előre. Most pedig patakokban hömpölyögnek a napok, minden esemény egyszerre történik, ezernyi rétegből áll minden egyes nap geológiai metszete: ezek az életből kivágott szeletkéik (ha valaki olyan hülye, hogy ki akar metszeni egy szeletet az életből) – mert még nem múlt el a köhögés, és tovább húzódnak a gondok a lakással és a munkakeresés és a „szülőkkkel való kapcsolatnak”

nevezett folyó szabályozatlan partjai és mindenféle emberek járkálnak keresztül a napjaimon, mint valami szobán, és annak a pénznek a moha lepte ügye, amivel valaki már december óta tartozik, és tömegesen vánszorognak mindenféle más ügyek is, kábelvásárlás a számítógéphez és elfeledkezés a vitamin szedéséről, és úgy általában az őrizetlenül éledgélő test elhanyagolása.

Ennyi minden, és mindez egyszerre. Hogyan lehet ezt megrágni?

De térjünk a tárgyra. Hirtelen bevillant egy kép a gyerekkoromból: odalopakodom az ablakpárkányon álló virágcserepéhez, elhúszom a Stilon¹-függönnyt, riadtan hátrapillantok és hopp, gyorsan berakok valamit a cserepbe, belenyomom az ujjammal a kiszáradt, terméketlen földbe (mert régebben nem a virágárusnál vásároltuk a virágföldet, csak az udvarról hoztunk fel valami homokot, aztán persze a virágok nagyon gyengén nőttek, akár csak a gyerekek, vitamin nélkül, nem úgy, mint most), tehát belenyomom, ledöngölöm, hogy ne látsszon, lenyomogatom a kezemmel, ó, nem, a kezezkémmel, amely még érintetlen a mosogatószertől, még nem kötött ismeretséget a tisztítószerrel, aztán leporolom a kezemről (kezezkémről) a piszkos munka nyomait, és elsomfor-

¹ Stilon: 1946-ban, Jelenia Górában alapított textilgyár, ahol először gyártottak Lengyelországban műszálas textiliákat.

dálok, ahogy csak a gyerekek tudnak elsomfordálni. És vajon mit ástam el ott, abban a csúnya cserépbén, amelyet díszítés gyanánt színes krumpliháló borított?

Természetesen a tejfogaimat rejtettem el, amelyek egymás után dőltek ki a csatasorból.

Mit is akartam ezzel elérni? Hiszen nem gondoltam, hogy kinő belőlük valami. Bár az nem is lett volna rossz, ha kinőtt volna. De nem, akkor már elég komoly, hogy azt ne mondjam – elég idős voltam, és egyáltalán nem gondoltam, hogy a tejfogak egy új, ismeretlen élet magjai lennének, ahogy azt sem, hogy azok sárkányfogak, amelyekből új sárkányok születnek, és kirepülnek a cserépből, hártás szárnyaikról az NDK-s szőnyegre rázva a porhanyós, meddő földet, vagy hogy valami emelkedett dolog történik, mint az első áldozás, de magánhasználatra, csak nekem, vagy hogy az egész tizenegyedik emeleti lakást buja növényzet borítja el, amely az ablakpárkányról szétárad a padlóra és a plafonra, aztán tovább, a lépcsőházba, a liftbe, mígnem magáévá teszi a szemetledobó lélegzetelállító mélységét.

Semmi ilyesmit nem hittem. A mítoszok világa ugyanolyan elérhetetlen volt számomra, mint a Lego és egyéb bolondságok világa.

Minek is csináltam mégis. Az indítékra húsz évvel később derült fény, pedig már akkor ott volt, már akkor várt.

Kiderült, hogy ez a látszólag apró furcsaság, amilyeneket a gyerekek ezerszámra művelnek, de senki nem veszi azokat komolyan, az anyukáknak viszont van miről pletykálniuk, különös előszeretettel olyankor, amikor az elbeszélés szegény hőse mellettük

ül és sehogy sem tudja elhagyni a konyhát vagy a vonatot, az anyukáknak pedig ott az élő bizonyíték a kis személy létezésére, és akkor rákezdik: „mert tudod, drágám, az én Jarušom szeret lepisilni az erkélyről, és tudod, azt hiszi, hogy senki sem látja, mi pedig csak úgy gurulunk a nevetéstől a férjemmel...” vagy „az én Joasiám, a kisebbik, mert a nagyobbik a Basia, szörnyen vad, és amikor legutóbb orvosnál voltunk, nem akart levetkőzni, na jó, az az orvos tényleg olyan kellemetlen ember, szakállas és olyan furcsán néz, de akkor is egy orvos...” vagy még ennél is jobb sztorik, és akkor a szomszéd, a nagynéni, az ismerős vagy az ismeretlen sem adja alább, és megy tovább a tudósítás Krzysiurol, Jolárol és a csoda folytán a bugyiba került kakákkal, a természetesen fordítva felvett zoknikkal, a tévedésből lábon csókolt óvó nénivel megesett kalandjaikról... és egyéb érdekességekről...

Viszont kiderült, hogy az elásott tejfogak semmisége komolyabb gondok és komolyabb furcsaságok előhírnöke volt.

Rendben, és most a jelenet.

Fogorvosi rendelő. Az egyik első magánpraxis. 1994. Olsztyn, belváros. Szereplők: fogorvos, szép, fiatal nő, vörös haját kedvesen ellenpontozza fehér ruhája és kiegészítői; a férje, fogorvos, szájsebészetre specializálódott, tréfálkozó, barna szemű pasas, boldog házasságban élnek és elégedettek a rendelőjükből befolyó pénz hömpölygő áradatával, nem csoda, hogy jóindulatúak az emberekkel, főleg a páciensekkel, mosolygósak, kacérkodva serénykednek; valamint a harmadik személy, vagyis én, a fogait náluk kezeltető, Jungtól és Frommtól szédült, barátságatlan, éretlen egye-

temista. Edzettacél-eszközök komor villanása. Nyálelszívó csövek szörcsö- gése. A szag – mint minden fogorvos- nál. Beszélgetés.

– Milyen furcsa ez a felső hár- mas... És az a másik? Jé, az is... Hány éves?

– Gul gul.

– Tényleg? Fiatalabbnak néz ki. Mikor volt utoljára fogorvosnál?

– Gul gul.

– És nem küldték el röntgenre?

– Gul gul.

– Az alsók viszont normálisak...

Pillanat, pillanat, nem, mégsem, hi- szen ezek is... tudja, hogy van négy tejfoga? Az összes hármasa!

– Gul gul.

– Először látok ilyen, Ania, gyere, nézd, a hölgynek az összes hármasa tejfog!

– Tényleg! Milyen kicsikék... Nem volt gondja velük? Mozognak?

– Gul gul.

– Nézze, ezeket ki kell húzni. Elő- ször elmegy röntgenre, egy emelettel feljebb, tudja, hol van?

– Gul gul.

– Utána pedig szépen kihúzzuk. És tudod, mit gondolok, Ania? Hogy ki kell húzni a hölgy ketteseit is, mert ha elkezdenek nőni az újak, nem fognak elférni... Nézd már, milyen kevés hely van itt.

Jelenet vége.

Sokk. Deviancia. A mutáns szüle- tése.

Az ember nem mindennap szerez tudomást arról, hogy anatómiailag nem szabványos. Nem mindennap akarják kihúzni nyolc első fogát.

A röntgen (egy emelettel feljebb) megerősítette. Megvannak a tejfoga- im, az állkapcsom mélyén pedig les- ben álltak a normális fogak. Termé- szetesen a röntgenorvos is meg kel-

lett hogy kérdezze a koromat, hiszen nem mindennap röntgenez mutánst.

A következő napokat az elmélke- dés határozta meg: hogy is van ez? Hiszen tudtam róla... De mégsem tudtam... Tudtam, de nem tudtam...

A tény ismert volt előttem, nincs mit színlelni, valójában mégis úgy tűnt számomra, mintha... Na de hogy tűn- hetett úgy, hiszen akkorák azok a tej- fogak, mint egy-egy ökör... Tudtam és elfelejtettem? Másság, igen, másnak lenni, idegennek lenni, igen... Levinas írt az Idegenről, Camus pedig a Más- ról... Nem, fordítva – Levinas a Másról, Camus pedig az Idegenről, igen, így van... De arról szó sem lehet, hogy kihúzzák... Az a fogorvos egy örült... Szép az asszonyka, látszott a pasason, hogy be van indulva, biztos egész jókat tombolnak, miután ledobják a köpe- nyüket... a fogorvosi székben?... Mi- közben fel-le emelkedik... biztos kita- pasztalták... De az is lehet, hogy „Ania, túl kevés hely van itt”... Tulajdonkép- pen érdekelne, vajon a pasiknak tet- szik-e, ha egy nőnek tejfogai vannak... Az olyan franciás, mint a penészes sajt, egy csipetnyi deviancia... És mégis eredeti... Eredeti vagyok! Igen, eredeti vagyok, hamarosan pedig, fogak nél- küül, akkor leszek csak igazán eredeti... Nyolc fog!... Húzza ki magának... Nem, végül is kedves pasas... De hogy fogak nélkül járjak, szó se lehet róla, na ne... Pedig lehet, hogy mégiscsak ki kéne húzatni és kész, fiúkkal nem találko- zni, csak könyveket olvasni... Na nem, várok még egy kicsit, hiszen már így sem tarthat sokáig... De az is lehet, hogy eltart még egy ideig, utána pedig már túl késő lesz... Na de hogy lehet az, hogy egyszerre tudtam és mégsem tudtam a tejfogakról...

És így tovább, körbe-körbe.

Aztán pár évre ismét elfeledkez- tem az egészről. (...)

De térjünk vissza az ügyre, a fogak ügyére, ami igaz, hogy pár évre elült, de később megint felszínre bukott, mint egy – bocsánat az összehasonlításért – vízbefúlt. (...)

Térjünk vissza az ügyhöz, vagyis ugorjunk előre pár évet, amikor már volt saját hűtőszekrényem és nekem kellett azt megtölteni.

Ugyanaz a fogorvosi rendelő, alatta egy kozmetika, szemben egy fodrász, a fodrász mögött pedig, kicsit távolabb, egyszerre bátortalanul és bátran – egy tetoválósalon. 1998.

Persze 15 ideges percet kell végigülnöm a váróterem purgatóriumában, mielőtt szólítanak, s végre beléphetek a rendelőbe remegő lábakkal – hiszen nyolc kihúzandó fog – így hangzott az ítélet öt évvel azelőtt. Vagyis kivégzésre megyek, persze csodára, deus ex machinára, na jó, legalábbis haladékra számítok.

Jó napot, jó napot, meg ilyenek. Ugyanaz a fogorvosnő, de látom, hogy egy kicsit mégis más. „Megrágtá az idő vasfoga” – gondolom magamban, és ez merészséggel, bátorsággal tölt el. Csakugyan, már nem néz ki olyan frissnek, mint a múltkor – a vörös frizura helyett fekete, száraz, töredezett haj, fáradt bőr, dohányos lehelet. A tréfálkozó szájszabó, a szerencsés férjecske mintha kevésbé lenne frivol, a pocakja viszont nagyobb, és nem szalmával, hanem zsíros pénzecskével lett kitömve az a pocak, a mi véres verejtékünkön és fogszúvasodásunkon, ócska ínyünkön és a benne féktelenül növekvő őrlőfogainkon, metszőfogainkon és szemfogainkon hízott meg. Ugyan már, becsületesen megkeresett pénz az, megérdemli. Szóval ott van a fogorvospár, a háttérben serénykednek, rendezkednek steril kis birodalmukban, valamint én, néhány évvel

idősebben, már nem vagyok egyetemista, hanem munkanélküli, pár éves munkaviszonnal a hátam mögött, jelenleg pedig félállásban az Elektronikai és Telekommunikációs Szakiskolában mint a lengyel nyelv bohóca, vagyis tanár.

A nő a fogorvosi székbe invitál, elfogadom az invitálást, megkérdezi látogatásom okát, jókedvűen azt válaszolom, lehet, hogy kiesnek a tejfogaim, a nő nevet és bizonyára nem hisz nekem, megkér, hogy nyissam ki a szájacskámat (igen, igen, a „szájacskámat”, a fogorvosok kedvelik az eufemizmusokat, és a fog nekik csak „fogacska” marad), én pedig kinyitom a szájacskámat, ő belenéz egy ügyes kis tükör segítségével, ott ülök nyitott szájacskával, ő körbekopogtat a kopogtatóeszközzel és kaparászik a kaparászóeszközzel, egyre kevésbé van nevetgetésem, már ő is látja, hogy komoly az ügy, hiszen az egyik tejfogam elkezdett félretolódni, mögötte pedig, a második sorban, kidugta hájtását a felnőtt, normális, de mégsem normális fog. Szól a férjének, aki minden szájszabó tudását latba vetve kijelenti, hogy valóban, közvetlenül a gyerekfog után bújik ki a felnőttfogam, fura eset. Fura eset, nincs mit tenni.

Szörnyesülött, két fogsorral, vagy vámpír, még bebábozódott állapotban?

A nő tanácstalan, a férfi már nem esik nekem, hogy harapófogóval húzza ki nyolc (8!) fogamat, nagy egyetértésben újra elküldenek röntgenre, de most már egy kicsit nagyobbra, teljes és általános röntgenre, hogy szélesebb rálátásuk legyen az állkapocs örültségére és a gyökerek pókhendiségére.

Mert új idők köszöntöttek ránk. Mert kiderült, hogy civilizálódni kell, meg kell szabadulni a lyukas fogak bar-

bár hanyagságától, gyorsan hátaat kell fordítani a permanens szuvasodással megbélyegzett, fogatlan Keletnek, véget kell vetni a szájak és ínyek kitárulkozásának, a beszéd szaftosságának, valamint a bárhogy és bárhol részvétel nélkül elhullajtott fogak tékozlásának.

Mert új korszak köszöntött ránk. Az aranyfogak már vidéken sem tet-szenek senkinek. Egymás után dőltek ki az autoritások, egyenesen a sár-ba. És velük együtt a tsz-ek. A régi rend összeomlása nyilvánvalóvá vált. A tejfogak mögül váratlanul előbújtak a normális fogak, mindenki hirtelen felnőtt és elkezdett munkát keresni. Voltak, akik Londonba utaztak, mások Olsztynban bolyongtak, és időnként betértek a Munkaügyi Hivatal rideg kikötőjébe, ami valójában semmifé-le biztonságérzetet nem nyújtott, de kifizette a tb-t. Mások beledermettek egy iskolai vagy áruházi állásba, a pimaszabbak pedig rögtön a rádiónál vagy valamelyik újságnál indítottak, hogy ott először hitvány sordíjazásért, később pedig tekintélyes kis fizetésért törjenek borsot a vén rókák orra alá. Engem pedig utolért a szociológia, a statisztika, a szocializmus és a kapitalizmus. Én pedig tanúja voltam a korpás hajra, fokozott faggyúelválasztásra és a makkos cipőre írt koncertnek, ami nap mint nap felcsendült a munkaközvetítő rendkívül kulturált, csempézett, de boldogtalan látogatói esztétikájával éles ellentétben álló épületében. Én pedig végigálltam a sorokat, leggyakrabban azt a legszomorúbb, csüggedt, alázatos sort – a „segélyre jogosulatlan, együttműködők” sorát. Engem pedig minden, amit az újságok írtak, csak mellékesen érintett. (...)

– FigyeljeteK, az előbb volt egy dokumentumfilm a sziléziai tizenévesekről. Csomó minden a környezet

szennyezettségéről meg ilyenekről. De többek között szó volt valamiről, ami érdekelhet – és itt Ania aggódva nézett rám –, tudod, a fogakról. Kiderült, hogy arrafelé gyakran előfordul egy olyan betegség – a „betegség” szónál elbizonytalanodott –, aminek az a lényege, hogy nagyon sokáig megmaradnak a tejfogak, még tizen-huszoneves korban is... Mondták a betegség nevét is, de elfelejtettem...

Ez volt az első fontos nyom. A második pedig a fogtechnikusnál tett látogatás. Állítólag mestere volt szakmájának, ezért legalább három hetet kellett várni az időpontra. Ennyit én is várhattam, végső soron nem siettetem a rossz hírt, a fogtechnikus pedig gyermekkorom óta egyszerre volt számomra közeli ismerős és utálatos ember, aki sitty-sutty számot vet fog-sorom tökéletlenségével, és arra kényszerít, hogy egy furcsa anyagtól bűzlő szerkezetet viseljek. A „szerkezet” egy pillanattal később kulcsszónak bizonyult, de ezt még nem tudtam akkor, amikor a váróterem keskeny belében ültem, amelyet egy közönséges folyosóból alakítottak ki, hiszen fogtechnikushoz is csak magánrendelőbe jártam, ugyanúgy, mint fogorvoshoz, a körzeti orvostól ugyanis féltem. Szóval végre elérkezett a várva várt időpont, a fogtechnikus kövér, barna hajú, bajszos nő volt, a beszélgetés rövid volt, a diagnózis még rövidebb, a látogatás pedig drága. Sőt talán ez volt a legdrágább 15 perc, amelyet valakinek a figyelméért szemrebbenés nélkül kifizettem (80 zloty). És ha még hozzászámoljuk a taxit (15 zloty), hiszen a fogtechnikus a számomra ismeretlen Mazuri lakótelepen lakott...

Szóval? Gyalog mentem haza arról a kibaszott Mazuri lakótelepről,

és melegebb éghajlatra kívántam a mazuriakat, a warmiaiakat és a város összes lakóját, a fenébe kívántam a lakótelepüket, a házaikat és az ostoba fogtechnikusaikat, a civilizáció előőrseit, a fészkes fenébe kívántam az iskolákat, a közoktatást és a tanári szobát, a picsába kívántam a Munkaügyi Hivatalt, a bankokat és a bankautomatákat. Röviden, akkora megrázkódtatás ért, hogy mindent a picsába kívántam, és ez egy nagyon széles picca volt, hiszen minden belefért.

Mert mi derült ki? Az, hogy ki kell húzni a fogaimat, legalábbis a négy tejfogamat, várni kell egy kicsit, aztán feltesznek egy speciális készüléket, amin bizonyos időközönként igazítani fognak. Tiszta ügy, korábban már láttam ilyen készüléket az amerikai filmekben, és nemrég beépítettek egyet Agnieszka Chylińska, az O.N.A.² énekesének arcába is. Viszont az ára? Hosszú időre bevésődött az emlékezetembe az a kép, ahogy a fogtechnikus szégyentelenül odaveti a bajsza alól: „A rendelésekkel együtt ötezer.”

Ötezer! Ugyanúgy odavethette volna, hogy „ötvenezer” vagy „ötszázezer”.

Mintha üres lenne belülről a koponyám, és csak ez az absztrakt szám visszhangozna benne, valósággal dübörög és zakatol ez a pénzügyi test, amelynek struktúrája nem fehérjékből és aminosavakból épül fel, hanem nullákból és egy ötösből. (...)

Legalább egyvalamiben biztos voltam – mégsem vagyok egy szörnyű mutáns. A sziléziai tinédzserek osztoztak velem a hosszú, nagyon hosszú, mélyen gyökeret eresztett gyermekkor elégedettségében.

Csak a pénz...

És megint jött az agyalás – Szilézia, szennyezett levegő, nehézfémek, érthető, hogy lázadozik a test, nem akar a bűzbe felnőni. De itt? A legtisztább Warmiában? A szent Warmiában, ahol a fák szégyentelenül nézik magukat a tó tükrében, az oxigén pedig önszántából árad a tüdőbe? Hol itt a hasonlóság, hol leleselkedik ravaszul az analógia?

És a válasz: hát persze, hiszen ez nyilvánvaló, hát persze, világos, heuréka, hát persze, hiszen – a hadiállapot!

Gondolkodni kezdtem ezen a szegény, isten és ember által elfeledett hadiállapoton, és kibújt a szög a zsákból – a nélkülözés az oka mindennek, a margarinos kenyér és a bőségesen folyó ecet! Minden az üres polcok miatt van, a ruszki törökméz émelyítő íze és a narancs utáni vágyódás miatt! És ki a bűnös, na ki? Igen, pontosan, semmi kétség – mindennek Jaruzelski az oka!

Nem értem be a zúgolódással. Elhatároztam, hogy mindent felteszek egy lapra.

Levelt írtam.

Kedves Tábormok!

Tudom, hogy Ön már idős ember, s azt is tudom, hogy bizonyára belefáradt a számtalan perbe, amelyeket előszeretettel indítanak Ön ellen az új rend emberei. Nagyon sajnálom, de kénytelen vagyok beállni a vádlók sorába. Azzal vádolom Önt, Tábormok Úr, hogy a hadiállapot kihirdetésével, amely az élelmiszerek szabályozását és a helyettesítő termékek bevezetését vonta maga után, összezúzta biológiai fejlődésemet. A friss levegő még nem elég az élethez. És – már megbocsásson – nem érdekel, hogy a ruszkiak be akartak-e jönni vagy sem. Csak annyit tudok, hogy a fogaim

² O.N.A.: a kilencvenes évek sikeres lengyel rockegyüttese.

szétrobbantják az ínyemet, és hamarosan kipotyognak a tejfogaim, fogatlanul pedig senki sem fog alkalmazni, hogy a magánélet szféráját ne is említsem. Ön az oka, Tábornok Úr, hogy vesztés pozícióba kerültem, és nincs esélyem boldogulni a mai világban. Bocsássa meg az éles hangnemet, de bizonyos dolgokat nem lehet férfi módjára elviselni. Mélyen bízom a becsületességében, és hiszem, hogy Ön mint katona és felelős ember, mindkét fél számára kedvező megoldást kíván találni. Nem kérek sokat: ötezer PLN lehetővé tenné számomra, hogy, akár csak részben, megbirkózzam a problémával, valamint Önnek is kicsit tisztább lesz a lelkiismerete.

Csatolva:

1. Röntgenfelvétel
  2. Szájsebész-specialista orvosi véleménye
  3. A fogszabályozási kezelés költségkalkulációja
  4. A kezelés finanszírozásának elutasítása a regionális Betegpénztártól
  5. Számlaszám
- Tisztelettel, dátum, aláírás.

A levél ötlete nem tőlem származott. Több mint húsz évvel ezelőtt anyám ugyanezt csinálta. Akkoriban négyen laktunk egy kis szobában, egymás hegyén-hátán álltak az ágyak, szinte lépni nem lehetett tőlük, alvás közben a bátyám lába majdnem a számba lógott, semmi rendkívüli. Különböző bizottságok jöttek-mentek,

mint a dagály, családunk pedig ottmaradt a szobában, mint hajótöröttek a tengerből kiálló keskeny sziklán, a szélesen hömpölygő hetvenes évek kellős közepén. Ám egy nap, amikor az éppen soron következő bizottság állapította meg, hogy vannak, akik rosszabb körülmények között élnek, és tulajdonképpen nincs is miért panaszkodnunk, hiszen helyben van fürdőszoba, a falak nem gombásodnak, nincs társadalmi patológia és így tovább, ja, és hogy a következő ötéves tervben biztosan kapunk lakást, anyám igencsak felhúzta magát, és az egyik munkatársnője, talán egy könyvelő segítségével kétségbeesett levelet írt Gierék elvtársnak.

És Gierék elvtárs adott nekünk egy lakást.

De ez már nagyon régen volt... (...)

De mi lett a levéllel? Hát igen, inamba szállt a bátorságom, nem küldtem el. Először is, nem tudtam a címet. Másodsor – úgysem lett volna belőle semmi, pénz pedig biztosan nem. Harmadszor – minek húzzam magam után a tejfogaimat, minek vonszoljam magammal a tábornokokat? Nem lenne jobb véget vetni a pimaszul hosszúra nyúlt gyermekkorunknak, a nevetséges, kamaszos igényeknek és elvárásoknak? Slussz-passz, ideje felnőni, nyakadon a harminc, nincs mit szépíteni, nincs miért kényeskedni. (...)

Elájultam.

Joanna Wilengowska 1971-ben született, Olsztynban él, a helyi televíziónál dolgozik. Megjelent kötete: A japán falu (Japońska wioska, 1999), elbeszéléseit különböző folyóiratokban és antológiákban publikálja. Prózájának alapvető jellemzője, hogy egyszerű történeteit időről időre a narrátor hangja szakítja meg: filozófiai, általános élettapasztalati, generációs, szociológiai eszmefuttatások szövik át műveit.

Wojciech Kuczok

Malignikus reaktlizmus*

Minden az influenzával kezdődött.

Persze mindig halálosan beteg volt, a legapróbb megfázást is úgy élte meg, mintha már az utolsókat rúgná, ezt hívják hipochondriának, naná, hogy az összes képzelt betegségét átéltem én is, az összes gyilkos hurutot, gyógyíthatatlan kiütést és gyomorfájást, futkostam utána a lefekvés előtti mentateával, meg a hőmérővel, hogy megmutassam, hogy harminchat nyolc, amit ő lázas állapotnak nevezett, és egy nap ágyban fekvést rendelt magának. Persze megpróbált odahúzni, és azt mondta: „Gyere, ma az egész napocskát a takarócska alatt töltjük”, persze akkor egészséges volt, de erre is megvolt a magyarázata, azt állította, hogy a szerelemnek és a szexuális aktivitásnak gyógyító hatása van. Enyhén szólva érzéketlenné váltam a haldoklásaival szemben, de én voltam a hibás, túlságosan elkényeztettem, már csak azért is szeretett betegeskedni, hogy foglal kozzam vele, hogy a halálos ágya körül sürgölődjek, ahol javában az elmúlt hetek sajtómaradványaival művelte magát, én pedig repültem a patikába gyógyszerért és a közértbe nyalánkságért szegénykémnek. Igen, végül olyan szinten érzéketlenné váltam, hogy amikor beütötte a szemöldökét és megláttam a vérét, az ő valódi vérét, nem tudtam, hogyan viselkedjek. Egész addig világos volt a felállás – ő úgy tett, mintha betegeskedne, én úgy tettem, mintha gyógyítanám –, most pedig mindketten meglepődtünk, hogy valóban megtörtént, a szemöldöke – amit a sikeres papucskeresés után bevert az asztal sarkába – diadalmasan vérzett, „megvan”, kiáltotta és beütötte a homlokát, persze rögtön elájult, amint felfogta, hogy az ő vére folyik, és még a mentősök is ott voltak a nyakamon, utána pedig hónapokig azt magyaráztam, hogy egész egyszerűen érzékeny helyen sérült meg a bőre, és ettől nem lesz sem agyrákja, se vérömlenye a koponyája alatt, ami csak arra vár, mikor pattanhat szét, hogy egyszer s mindenkorra kicsinálja. Minden hiába, csak a tomográfia – amit folytonos nyaggatásának és a koponyája alatt érzett nyomás miatti siránkozásának engedve végeztek el – mutatta ki, hogy milyen gyönyörű, egészséges agyacs-kája van, amit rétegről rétegre megcsodálhattam, miközben nem is annyira a képzelt vérömlenyt kerestem, hanem azt a meghatározhatatlan területet, ahol e vonzalomnak, e szerelemnek a titka rejtőzött, annak az erőnek a központját, amely a józan ész ellenére mellette tartott és még boldoggá is tett, kutattam, vizsgáltam, az orvos válla fölött kukucsálva a képernyőre. Semmi rendellenes, „szép, tiszta agy, a férje egészséges, mint a makk, csak óvatosabban hajoljon a papucs után”. Amikor előbukant a gépből – lábbal előre, indikátorokkal borított fejjel, a hidegtől remegve, hiszen a berendezést állandóan hűtve tartották –, azt gondoltam, hogy ezt a szegény teremtést szeretni kell, ha nem szeretném, éhen halna, miután három napon keresztül megállás nélkül azt ismételt

* Az eredeti cím (Malizm reagiczny) eredeti szójáték: a szerző az I és g betű megcserélésével a „Mágikus realizmus” kifejezésből a nagyjából „Reaktív kicsiség”-nek fordítható címet alkotta.

getné: „hogyan lehet ez?” „Meghalok?”, kérdezte, amint az ápolónő kicsomagolta. „Mellettem ugyan nem”, vágtam rá, és odanyújtottam neki zsenialitása grafikus képét. „Ez az enyém?! Ó, istenem...” majd éjszakába nyúlóan vizsgálta saját agyát, újszülötteknek kijáró gyengédséggel, mintha arra számítana, hogy akár-hogyan is, de az ő agyának különböznie kell a másokétól, mivel létének értelme a különbségben rejlik, s amikor semmit sem talált, elkezdett tüszögögni.

Feltétel nélkül, vakon szerettem, és annak ellenére, hogy tudtam, nagyrészt az anyjának köszönheti elgyerekesedését, nem sikerült elejét vennem annak, hogy bennem is az anyja megtestesülését lássa, ugyanazokat a hibákat követtem el, mint ő, hagytam magam rávenni, hogy a társa helyett az ápolónője voltam. Eleinte eufóriában éltem, mint általában mindenki az esküvő után, aztán jött az az érzés, hogy megértőnek kell lennem, hiszen erényei kompenzálják jelleme gyengébb oldalait, amelyekkel valójában sosem tudtam megbékélni, de nem volt bátorságom küzdeni ellenük. Négy év után viszont már fáradtnak éreztem magam, pokoli fáradtnak, de azt gondoltam, hogy ez csak átmeneti állapot, kivárom a végét, elmúlik, és ugyanolyan erős leszek, mint régen, végül is minden házasságban vannak krízisek, úgyhogy összeszorítottam a fogam, és valahogy túl akartam lenni az egészen, neki egy szóval sem említettem semmit, de éppen akkor... Egész egyszerűen rosszkor történt, éppen akkor jött az a történet a szemöldökkel, a tomográfival, végül pedig az influenza. Sehogy sem akart elmúlni, egy nap, egy hét, még egy hét, egész nap csak járkált és fújta az orrát, több kiló zsebkendőt vettem neki, minden azzal volt tele, a földre dobálta az összegyűrt, összeragadt gombócokat, folyton csak takarítottam utána, végül már a WC is eldugult, akkor éreztem, hogy már nem bírom sokáig, ő persze teljesen össze volt törve, feküdt a díványon, és jajgatott, hogy mindjárt megfullad, hogy nincs kedve élni, lehet, hogy megérezte, hogy történt velem valami, mintha hanyagabbul ugrálnék körülötte, mintha meggyőződés nélkül vigasztalnám. Végül úgy döntöttem, hogy pihennem kell, mindkettőnk érdekében, összepakoltam és telefonáltam a mamának, hogy odautazok egy hétre, lehet, hogy tíz napra, a férjem mostanában rengeteget dolgozik, és egy kis nyugalmat kért, ez tulajdonképpen egy kísérlet, hogy sikerül-e megírnia valamit nélkülem, kibírja-e egyedül – így magyarázkodtam a mamának, nem akartam elmondani neki az igazat, tudtam, mit kapnék tőle: „Mindig is mondtam, hogy vissza fogsz jönni, én megmondtam.” Már indulásra készen álltam, és bementem a szobájába, hogy elbúcsúzzam tőle és valahogy megmagyarázzam az egészet, fogalmam sem volt, hogyan, csak mindenképpen határozott akartam lenni, semmi sajnálkozás, semmi szánakozás, mert ő aztán úgy tudott bocsánatot kérni, mint senki más, képes volt eltéríteni az elhatározásaimtól, szóval bementem hozzá, és megláttam, ahogy ül a tükör előtt és fogja a fejét, s akkor ahelyett, hogy azt mondtam volna: „elutazom”, megkérdeztem: „Mi van veled?”, ő pedig továbbra is csak nézett a tükörbe és elfúló hangon így szólt: „Ez a fej..., mintha össze akarna zsugorodni”, és akkor szó nélkül kimentem és elutaztam az első vonattal.

Még egy nap sem telt el, máris haza akartam menni, csak rá tudtam gondolni, istenem, négy év házasság és még egy év az esküvő előtt, ez alatt az

öt év alatt nem volt olyan nap, amikor ne láttuk volna egymást, mindenhová együtt mentünk, és ha elutazott egy szimpóziumra, akkor sem maradt ott soha éjszakára, a vonaton aludt és mindig hazaért hajnal előtt, tudta, hogy nélküle nem tudok elaludni, egész éjjel vártam, míg meg nem hallottam, hogy megérkezett, hogy megcsikordul a kertkapu, aztán koppanások a lépcsőn, kettesével szedte a fokokat, sietett hozzám, kulcscsörgés, és már érzem meleg leheletét, ahogy arcon csókolt, „Csak lemosom magamról a vonatot”, mondta, kiment a fürdőszobába, és ennyi elég is volt, már el tudtam aludni, visszajött megmosakodva, és az álmon keresztül éreztem, ahogy kihűlt teste belesüpped éjszakai melegségembe, éreztem, hogy egész bőröm rámosolyog, éreztem, hogy én is mosolygok álomban.

Szóval elég volt pár óra száz kilométerre tőle, akit magára hagytam az influenzájával, és máris elfogott a sajnálkozás és a vágy, csak az anyám tartott vissza: „Ne hülyéskedj, most érkeztél, semmi baja nem lesz, jót fog neki tenni, ha rájön, nélküled egy senki, várj pár napot, de legalábbis holnapig.” Nem hallgattam rá, annyira vágytam haza, hogy anyám csak erővel tudott visszatartani, bezárt a szobába, és bár dörömböltem, vertem az ajtót, mint egy hisztérika, csak az utolsó vonat indulása után nyitotta ki, bejött a vacsorával és azt mondta: „Egyél, aztán hívd fel. Ha muszáj.” De nem, ez már eldöntött tény volt, aznap éjszaka nem láthattuk egymást, és az elkerülhetetlenség tudata mintha átszakított volna bennem valamit, azt gondoltam: megtörtént, tehát meg is lehet hosszabbítani, hogy megbizonyosodjak arról, meddig bírom ki, s ha már a telefon a kezem ügyében van, bármelyik pillanatban felhívhatom, de mivel megtehettem, már magával a lehetőséggel jól tudtam lakni, mint amikor gyerekkoromban intenzíven küzdöttem a nassolás ellen, és ha csak elképzeltem, hogy megeszem egy süteményt, az már kielégítette a falánkságomat; szóval elképzeltem, hogy felhívom, meghallom a panaszkodását, a bocsánatkéréseit, a nyafogását, és máris elegendő lett, azonkívül rájöhetett volna, hol vagyok, ő is telefonálhatott volna, azonkívül... elaludtam, gond nélkül, azonnal, nehéz, mély, egészséges álomba merültem, hánykolódás, forgolódás nélkül, öt éve először aludtam el nélküle, reggel pedig, amint felébredtem, tudtam, hogy aznap se megyek haza és a következő nap sem, és észre sem vettem, hogyan telt el egy hét, majd a második, míg nem a huszadik napon felvettem a telefont és meghallottam azt a hangot, azt az alig hallható, cincogó hangocskát, szinte sutyorgást, amely mintha inkább egértől, mint embertől származott volna, pedig az ő hangja volt, csak ő mondhatta azt nekem: „Gyere haza, elpusztulok nélküled”, és öt perc alatt összecsomagoltam, ez az egy mondat visszaadta minden erőmet és határozottságomat, repültem hozzá, lelkem mélyén átkoztam a menetrendek könyörtelenségét, mert még csak nem is reménykedhettem abban, hogy minél előbb hazaérek, repültem hozzá, és, az isten szerelmére, eszembe sem jutott, hogy azt a mondatot, amelyet a lelkiismeret szerelmes számadásának hittem, hogy azt, bazmeg, szó szerint értsem.

Ha nem ismerem, azt hittem volna, dührohámot kapott és szédült a lakást, ám tudtam, hogy mindez annak az eredménye, hogy szisztematikusan elmerült az étellel szembeni tehetetlenségbe, hiszen az élet egyszer csak durván benyújtotta a rendrakás számláit, az igyekezetek napi illetékét, amelyek

nélkül egy tapodtat sem jutunk tovább, durván felfedte, mennyi mindenre kell egyszerre odafigyelni („azok a kibaszott tennivalók, amikkel egy értelmiségi képtelen foglalkozni” – mondta róluk). Ott ült a saját kezűleg teremtett kuplerájában, az ablak előtt, hátulról láttam meg, és észrevettem, hogy sapka van a fején, de valahogy olyan furcsán, mélyen behúzva, megkérdeztem: „Fázol?”, ő pedig, anélkül hogy megfordult volna, mondott vagy inkább egér-falsett hangon cincogott valamit maga elé, azt hittem, talán csak elcsuklott a hangja, csak a torkán akadt egy morzsa, mindjárt krákog egyet, és megismétli hangoztabban, emberi hangon, megfordul, feláll és üdvözl, de nem, egy mikrofonért nyúlt (honnan szerzett mikrofont?!), és ugyanazon a vékony, siránkozó hangon, de már kivehetőbben, felerősítve, azt mondta: „Na tessék, már nem is hallasz engem.”

Földbe gyökerezett a lábam, ám ha fa lettem volna, az összes madár holtan hullott volna le rólam; ez valami villámgyorsan pusztító örület, a férjem egy augusztusi délután sapkában ül és egy mikrofonba cincog, azt gondoltam, ez Isten büntetése a kételkedésemért, amiért ok nélkül el akartam menekülni, amiért gyenge voltam, fejembe vettem valami krízist, túl sok női magazint olvastam és leléptem, és ezért most sokkal több kint kell elviselnem, valami megsokszorozódott erejű szörnyűséget, meg kell bűnhődnöm, amiért megpróbáltam dezertálni. Lehet, hogy csak állhatatossági próbáról van szó, talán ha úgy viselkedem, mintha mi sem történt volna, odamegyek hozzá és megölelem, kiderül, hogy csak tetteti magát, újra a bolondját járhatja velem, és tettem felé egy lépést, de meghallottam cincogó kiáltását, amitől úgy éreztem, mintha ezer szög állna minden csigolyámba a lábamtól egész a fejem búbjáig: „Ne gyere közelebb!”, hát megálltam, ő pedig megfordult, és mielőtt az elviselhetetlen abszurdumtól összezavarodott agyam megtagadta volna az oxigén szállítását, mielőtt szervezetem megszánt volna és megajándékozott volna egy tudat-szünettel, egyszóval, mielőtt leszállt volna rám a nőiség deus ex machinája, félig ájultan még láttam, vagy inkább nem láttam azon a helyen, ahol – ebben biztos vagyok – a férjem feje kellett volna legyen, úgy, mint minden más embernek, nem láttam ott semmi emberit, és már háromnegyedrészt ájultan, már útban a vízszintes tehetetlenség felé, már elkerülhetetlenül összerogyva, felfogtam, hogy az a valami, ami beszél hozzám, egy gyenge kocsányon ül, ami valaha nyak volt, és az a valami inkább emlékeztet egy nagyobb mákfejre, mint egy mindazonáltal jó fej pasas fejére, akihez, a fenébe is, valaha férjhez mentem.

Amikor magamhoz tértem, természetesen ugyanott feküdtem, ahol összeestem, pedig abból, ahogy a napfény a parketre esett, láttam, hogy épp elég ideig feküdtem ott ahhoz, hogy legalább az ágyig elvigyen és megpróbáljon élesztgetni, de végül is már százszor elképzeltem, hogy annak alapján, ahogy a férjem hirtelen elgyengüléseim alkalmával viselkedik, egy cetlit kéne a nyakamba kötnöm, rajta az ájulttal való teendők pontos instrukcióival, a mentők telefonszámával és így tovább. Nyelvem zsibbadt volt, fejem még nem igazán találta meg a súlypontját, könyökömre támaszkodtam és körülnéztem a szobában, valahonnan az íróasztal mögül hallatszott a cincogása: „mi mimi mi mi”, lázasan motyogott, kicsit feljebb húzódtam és megláttam, hogy ott piszmoz, valami darabkákat próbál meg összerakni tanácstalanul, „mimi mi mi mimi”,

biztos káromkodik magában, úgy látszik, kiesett a kezéből a mikrofon és öszszetört a földön, most már örökké csak ezt az egércincogást fogom hallani, ekkor meglátott, „mmiiiiii!”, kiáltotta (?) és elbújt a sarokba, a szekrény mögé. Nem volt se erőm, se kedvem ránézni, még kevésbé felemelkedni a földszintről, így szóltam: „Legalább leírhatnád, mi történt.” Ismét „mi mi”, aztán matatás, fiókhúzatás, elfordultam, hogy ne is lássam, papírzörgés és tollsercegés, gombócba gyúrta és odadobta, amit írt, felvettem, széthajtogattam, elolvastam: „Elvesztettem miattad a fejem.”

Persze ez akár jó vicc is lehetett volna. Elég összetett és rafinált, de pont ezért csodáltam a férjem. Csakhogy a humorérzésem épp nem érezte jól magát. Sajnálnom kellett volna, de nem sajnáltam. Minden vágy ellillant belőlem az izzadsággal együtt, amikor bizonytalanul felálltam. Ránéztem a szekrény sarka mögül kiálló lábfejére, és megkérdeztem: „Azért még hoznál nekem egy pohár vizet?” A lábfejek hezitáltak, közben arra gondoltam, hogy végre valami, ami egyértelműen meghaladja az erőmet, végre nem kell, hogy lelkiismeret-furdalásom legyen, ez már túlnő rajtam, sajnálom, épp elég ideig szerettem esztelelni, most már megérdemlem a vakációt, az örülségnek is vannak határai, sok mindent el lehet viselni, ha már az ember egy potenciális zseni, ne adj’ isten egy leendő Nobel-díjas felesége, de – és ezt teljes bizonyossággal állítom – azt a bizonyos határt már kilométerekkel magunk mögött hagytuk; a lábfejek már nem hezitáltak, férjem előbukkant a szekrény mögül, eltakarta mákféjét az egyik kezével (már annyi is elég volt), és kisietett a konyhába.

Az volt a legelviselhetetlenebb, hogy csak nyaktól felfelé ment össze, hogy az a levélszáron himbálózó apró koponya egy normális, teljesen kifejlett férfitestből nőtt ki, amelynek – úgy tűnt – minden porcikáját ismerem. Még ebben sem tudott konzekvens lenni, még ezt sem tudta összehangolni; ha teljesen összement volna, arányos miniatúráját kaptam volna, saját kis Hüvelykmatyimat, akinek vásárolhatnék ruhácskákat, cipősdobozban alhatna, ceruzabéllel írhatna, én pedig nagyítóval másolnám a publikálandó szövegeit; ha még tovább zsugorodna, blúzom zsebében hordhatnám, mint egy kis kengurut, aztán pedig brossként, s végül bizonyára egy szúnyogcsípésbe halna bele, ami még teljes méretének idejében sem tűnt számára lehetetlennek, azt állította, hogy allergiás a szúnyogokra, és elég pár csípés ugyanarra helyre (a szúnyogok szeretik a járt utakat), elkap valami fertőzést és vége, pont, koszorú a friss síron, csak nehogy Chopint játsszanak neki, hanem Górecki Harmadikjának első lentozát, tanuljam meg énekelni a „Kedves és kiválasztott fiú”-t, szép hangod van, mondta, csak téged akarlak hallani, „Elszakították anyjától sebei”, tanuld meg, mert eljön az a pillanat, és a végén még kottából kell énekelned a „Mindeneimet neked adom, kedves fiam”-ot, még a sírnál is anyja kellett volna legyen, különben is hamvasztást akart, nem állt szándékában szétbomlani, csak semmi féreg, hiszen arra is allergiás.

Torzságának lényege tehát a lekicsinyedett fejecske és a test többi, kifejlett részének szerencsétlen társulásában rejlett, olyan volt, mint egy szörnyen hamis, mintegy végiggondolatlan akkord, már nem is annyira azt kérdeztem volna tőle: „Mi történik veled?”, hanem azt, hogy „Miért csak a fejed?”. Mert már rá bírtam nézni, hozott nekem vizet és leült a fotelbe velem szemben, már nem takargatta magát, provokálóan nyílt volt. Eszembe jutottak azok a beszélgeté-

seink, amikor megkérdezte: „És mi lenne, ha nyomorék lennék?“, azt mondtam: „Annál jobban szeretnék”, „Hogyha elveszíteném a kezemet, a lábamat, a látásomat?“, „Neked adnám a sajátomat“. Szóval néztem. De a fejemet nem adtam volna neki. Ez nem nyomorékság volt, hanem valami mágikus szeszély, aminek – éreztem – én fogom meginni a levét. Egész kapcsolatunk alatt nem hittem egyik betegségében sem, mert azok képzelt betegségek voltak, most pedig nem hittem a képzeletben, mert az beteg volt, de kétségtelen és valódi beteg, hiszen ott ült előttem a férjem egy arcszerű polippal a feje helyén, és cédulákat irkált nekem.

„Nem gondolod, hogy ezt látnia kéne egy orvosnak?“, kérdeztem, tettetett bambasággal, csak hogy mondjak valami odaillőt (de honnan tudhattuk volna, mi az odaillő egy precedens nélküli helyzetben). Már röppent is egy cédula: „EZT már senkinek sem kéne látnia.“ Üvegessé váltak a szemecskéi, megjedtem, hogy végül még szétpattan ez a kicsi fej a túlzott önsajnálattól, „Gyere ide“, mondtam és rögtön odacsúszott, meg akartam ölelni, de olyan kényelmetlen volt, és megint dumált valamit, „mi mi“, odatartottam a fülem és arcát egész a fülemhez nyomva végre számomra is hallhatóan azt mondta, „Minden azért van, mert nem szeretsz, hüpp“, fulladozott, mint egy csecsemő, „Nyugodj már meg, ne legyél gyerek“, mondtam, de már elég dühös voltam, mert az, ami nemrég még szentségtörés lett volna, most fájdalmas igazságtól búzlótt, és felháborodtam, mert saját magamnak még nem sikerült bevallanom azt, amit most a fülembé súgott: „nem szeretsz, hüpp“, „Elég!“, kiáltottam, és ellöktem magamtól, inkább erőteljesen, mint erőszakosan, csak annyira, hogy érezze határozottságomat, ettől a fejcskéje hátrarándult a kocsányon, majdnem letörött, ő pedig meginogott, de végül megtartotta az egyensúlyát, csakhogy – az isten szerelmére – kis koponyája a szemem láttára zsugorodott tovább, egy gyufaszálra tűzött gesztenye méretére, mint az óvodás játékok, most már aztán elég, el akartam menekülni, de még mindig túl nehéznek, túl gyengének éreztem magam, beszorultam a fotelbe és jöjjön, aminek jönnie kell, ugyanakkor szörnyen megsajnáltam, hiszen veszélynek tettem ki ezt a törékenységet. Már uralkodni sem tudok magamon, elment az eszem, hogyan lehet az, hogy egyik percről a másikra hol szeretem, hol nem szeretem, hol az enyém, hol nem az enyém, és ez a kettészakadtság már így is maradt, egyik felem az egész tébolyt végső casus bellinek vette és rám parancsolt, hogy meneküljek hetedhét országon túlra, a másik viszont a házasság, szerelem, hűség, összetartás jóban és rosszban szavakat ismételtette. Az elutasítás miatti kétségbeesés szívszaggató jelenetére számítottam, már kész voltam megbocsátani és így tovább, de nem – valami nem kattant be neki, egy kis fogaskerék elkopott, vagy egyszerűen csak késve fogta fel, hogy ismét összement, mindenesetre eltelt pár pillanat, mire a szívéhez kapott, szájacskájával levegő után kezdett kapkodni, mint egy harcias guppi, aki elvettette az ugrást és kipottyant az akvárium valóságából; nehézkesen, elgyengülve az íróasztalra támaszkodott. Nem vártam meg, amíg elveszti az eszméletét. Mielőtt megérkezett a mentő, rögtönöztem neki egy keményített csuklyát a szilveszteri jelmezbálról maradt muskétásköpenyből.

Aludt az infúziós állvány alatt. Nyakig betakarózva, csak a meredek párnán fekvő fejcskéje látszott ki. Orromat az elkülönítő üvegehez nyomva figyeltem,

nehogy túlságosan hánykolódjon álmában, és kitekeredjen a nyakacska. Megérkezett az orvos, végre elszabadult, levette a kesztyűjét és a köpenyét, kezét mosott, és így szólt: „Iigen, most tudunk beszélni.” Mielőtt odafordultam volna, mielőtt elszakítottam volna pillantásomat a férjemről, elhatároztam, hogy bármi is történik, addig, amíg egészséges nem lesz, vagy amíg nem... mindenesetre amíg számára – így vagy úgy – le nem zárul minden végérvényesen, mellette leszek, érte, miatta.

„Mindenekelőtt meg kell nyugtassam, a férje nem halálos beteg.”

Na, ekkor már le bírtam ülni, ki tudtam nézni az ablakon, és észrevettem a napot, a felhőt, a fát, a galambokat az ablakpárkányon, mindennek van valami értelme. Nekem is van valami értelmem, neki is van valami értelme. Szabadon tudtam engedni könnyeimet, nem volt már rájuk szükségem.

„Megértem, hogy sír a boldogságtól, de az ügy mégsem olyan egyértelmű, mint ahogy mindannyian szeretnék.”

Stop – sorompó. Még a vérem is megállt egy pillanatra és az információra várt, hogy érdemes-e tovább áramlani.

„Azt gyanítom, hogy egy ideje nehézségeik adódtak a házasságukban. Sajnos okom van azt gondolni, hogy e téren már nem várható javulás.”

Hallgattam. Egyszerűen csak hallgattam. A galamb elrepült. Háttal.

„Ez egy nagyon ritka betegség. Olyannyira, hogy eddig még nem mertük elnevezni. Tudja, az orvostudományban arra, amit már elneveztünk, egyszerűen úgy tekintünk, mint amit leírtunk, megszelídítettünk, megragadtunk. A patológia megnevezése az első lépés a kór leigázása felé. Ám annak a betegségnek az esetében, amiben férje is szenved, még nem tettük meg az első lépést. De ami az eredetét s főként a lefolyását illeti, szinte egyáltalán nincsenek kétségeink.”

Őrünten fegyelmezett volt, ahogy egy főorvoshoz illik; mindvégig bemondói timbre, feddhetetlen dikció, mély pillantás. Kerestem, vajon hová bújhatott ez a „szinte semmit nem tudunk”, ez a „ritka betegség”, hová gyömöszölhetette bizonytalanságát a beszélgetés idejére, mint egy szeretőt a szekrénybe, kerestem, és igen, hát a toll, ugyanolyan banális, mint a szekrény, az emberi tényező kiiktatásának szinte állandó kelléke. A doktor úr, kissé remegő ujjakkal, egy tollal játszadozott, privát szférájának, szolgálaton kívüli nem főorvosságának legtávolabbi zugából is a tollba gyűjtve minden gyengeségét, és amikor szegény észrevette, hogy lelepleztem, belezavarodott a mozdulatok szekvenciájának sorrendjébe és elejtette a tollacskát, az pedig ügyetlenül visszapatant az asztról és még lejjebb esett, a földre, az asztal alá, a lábaim elé. Az orvos krákogott, idegesen mosolygott, „elnézést”, dadogta, megigazította a szemüvegét, hunyorgott, és úgy dőlt össze a fegyelmezettsége, ahogy a bicikliverseny élbolya vágódik el, ha elesik az első versenyző. Tett egy mozdulatot, mintha le akarna hajolni, majd legyintett, félmozdulattal és „ugyan már” arckifejezéssel, úgy éreztem, hogy minden disztingváltsága kétszeresen is ellene fordul, hiszen eltévedt saját magában, elveszített hivatalosságában, orvos voltában, és most gondolatban segítségért kiált, mama, papa, farkasok, sűrű erdő, segítsetek.

„Hallgatom”, mondtam, mint egy diáknak, akinek nem fekszik a vizsgafeladat, és most csodára, segítő kérdésre vár.

„Iigen, persze. Tehát a férje... még korai stádiumban van. Végül is, ehh... tessék velem fáradni, tessék csak, győződjön meg róla személyesen.”

Befurakodtam a beavatásba; ha nem vetek gáncot az orvos magabiztosságának, semmit sem látok, kaptam volna még pár fényesre csiszolt mondatot, végül összeillesztett ujjakkal mondott volna valamit a hősiességről, mármint hogy annak kell lennem, hősieznek. Ám amint kifogyott a szavakból, amint megfosztottam azoktól, ki kellett másznia a csávából, pár folyosóval odébb vezetett, beléptünk egy elsötétített terembe, mondott valamit az ápolónőnek, megmozdultak a redőnyök, éles fény áradt be. Miután már nem kellett hunyorgnom, megpillantottam egy ágysort, s minden ágyban ugyanazt: végig fej nélküli pasik feküdtek.

Teljesen fej nélküliek.

Az orvos megelőzte a kérdésemet: „Igen, élnek. Tessék, fáradjon ide.” Oda lépett az egyikükhöz. A párna felett, egy felfüggesztett állványon mikroszkóp. „Kérem, nézzen bele.” Felnagyítva már megláttam a középkorú, alvó férfi fejét, halántékán finom ősz árnyalat, úgy tűnt, nyugodtan alszik, semmi grimasz, csak az álmon átszűrődő szépség.

„Ez is viszonylag korai fázisnak mondható. Amikor ébren van, a mikroszkópon keresztül le tudjuk olvasni a szavakat a szájáról. Legtöbbjünkkel viszont már egyáltalán nem tudunk kapcsolatot létesíteni.”

Megkértem, hogy menjünk ki. Mondjuk egy teraszra vagy balkonra. A levegőre, hogy egy pillanatra kiszakadhassak az épület zárójeléből. Mert ezen a klinikán (a valóság) zárójelbe került, semmi kétség.

„Azt már tudjuk, hogy a betegség olyan, mint Eleai Zénon paradoxonja. Amikor rohamuk van, a fejük mindig a felére zsugorodik. Ebből kifolyólag soha nem tűnik el, bár a zsugorodásnak sosem szakad vége.”

Balkon, levegő, alattunk pedig egy sétapark. Normális emberek pizsamában, köntösben, látogatóikkal. Láthatólag minden rendben van velük. Az orvos engedélyezett magának egy cigit.

„Tizenöt éve került hozzánk az első. Eddig még egyik páciensünk sem halt meg, tudja, ez egy nagyon kényes helyzet. Elhúzódó kóma esetében a páciens általában lekapcsolják az életben tartó készülékről, de őket... hiszen szellemileg is élnek, tudatuknál vannak, csakhogy egyszer csak – hogy úgy mondjam – a test többi része kicsúszik az ellenőrzésük alól, nehéz elképzelni, milyen valóságban élhet most egy páciens a háromszázszázadik roham után, nincs olyan felszerelés, amely ezt kimutatná; a rohamok közötti távolság minden esetben a felére csökken, tehát közülük a legidősebbek – a betegség »előrehaladottsága« értelmében – permanens, örült regressziós lendületet élnek át, állandóan növekvő, felfoghatatlan sebességgel zsugorodnak, ezért valószínűleg pszichikailag is halottak, hiszen nincs az az emberi szellem, amely ezt kibírná. Na igen, de megint csak valószínűségekről beszélhetünk, hiszen ahogy említettem, egyelőre nem sokat tudunk, mindez a feltételezések szférájában mozog, hiszen az orvosi etika...”

Egyre csak fecsegett, és minél többet fecsegett, annál inkább vissza akartam menni az elkülönítőbe, annál jobban siettem a kórházi felszerelésekkel telezsúfolt folyosókon, siettem, ő pedig kúszott utánam és tovább fecsegett, talán meg akart szabadulni mindentől, át akarta rám hárítani minden tudását

és a saját tudásával szembeni tanácstalanságát, nesze, te picca, ezt akartad, most már mindent tudsz, és siess az emberedhez, amíg még van kihez, ott lihegett mögöttem és fecsegett:

„Még nem ismerjük a betegség geneziséét, de valószínűsíthető – ó, már megint ez a szó –, hogy a pánikneurózis hiperszomatizációjával van dolgunk, ugyanis korábban mindannyiuknál hasonló tünetek léptek fel: lecsökkent ön-értékelés, depresszió, hipochondria, végül krízis a házasságban vagy a kapcsolatban, és a zsugorodás mintha közvetlen reakció lenne, tudja – a neurózis metaforikája, mindig minden a fejben összpontosul, de kérem, ne siessen ennyire, hall engem...”

„Melletted vagyok”, mondtam, amikor felébredt. Főlé hajoltam, hogy a fülemben cincoghasson valamit. Egy bogár csókját éreztem az arcomon. Megigazitottam a párnáját. Félt. Nézett. Két kis fúró mélyedt belém, válaszra várt. Az összes kérdésre egyszerre. Meg kellett találnom azokat a szavakat, amelyek képesek betömni minden lyukat, amelyeken keresztül elillant tőlünk a fény.

„Hoztam neked újságot.”

Nánay Fanni fordításai

Wojciech Kuczok 1972-ben született, költő, prózaíró, filmkritikus, forgatókönyvíró.

A lengyel kritika Kuczok prózájának két jellemzőjét emeli ki: a stilizáltságot és a kompozicionáltságot. Témái mindig hétköznapi, közönséges események, amelyeket az elbeszélés irodalmi formájába önt.